

İstila mı, Göç mü, Hindistan Çıkışlı mı? Âryan Teorileri Üzerine Bir Bakış

Invasion, Migration, or Out of India? A Critical Perspective on Aryan Theories

Dr.Öğr.Üyesi
Esra Akay Dağ

Sakarya Ü.
İlahiyat Fakültesi
Türkiye

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş :30.10.2025
Kabul :28.11.2025
Yayın : 31.12.2025

Bu makale, iThenticate yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.

Abstract

Scholarly debate has long persisted regarding the Aryans' arrival in the Indian subcontinent, their interactions with local cultures, and the establishment of their civilizations. These discussions are examined through three theoretical frameworks: the Aryan Invasion Theory (AIT) formulated by Western Orientalists, the Aryan Migration Theory (AMT) developed as a response to it, and the Out of India Theory (OIT), recently advocated primarily within an Indian nationalist framework. This article analyzes the historical and philological emergence of these theories, their interpretation of archaeological findings, and their underlying assumptions. Thus, it aims to reveal the historiographical roles and ideologies of each approach. These theories offer distinct explanations for the arrival of Aryans, their local interactions, and the origins of the caste system. The article demonstrates that the AIT essentially portrays the Aryans as an external group that invaded and subjugated the local population through violence and discusses how this narrative took shape in a colonial context, particularly Max Müller's philological studies and Mortimer Wheeler's archaeological interpretations. In contrast, the AMT rejects the reductionist and racist assumptions of the AIT, arguing that the Aryans did not arrive in India through a sudden invasion, but through complex and multidimensional cultural contacts and migration processes spread over time. On the other hand, the OIT claims that the Aryans were already indigenous to India and that no external migration took place. This approach has forged strong ideological ties, particularly with the rise of Hindu nationalism in recent times, following Indian independence and has often strayed from scientific objectivity. This study draws attention to the fact that, especially the Turkish academic literature, these approaches are frequently used in an intertwined manner without being explicitly mentioned and points out that this leads to theoretical ambiguities in the writing of history and the interpretation of religious texts. Thus, the article has two main objectives. Firstly, to examine these three approaches separately and clearly demonstrate their differences. Secondly, among these approaches, the pluralistic and multi-layered approach offered by AMT is the most consistent in understanding the historical process of the Aryans. Using comparative analysis and document analysis methods, the article systematically examines the similarities and differences between these theories by mutually analysing the assumptions, academic arguments, and historical bases of the three theories. Furthermore, it attempts to reveal the context and intellectual background in which they emerged by analysing the claims and works of the representatives of the three theories.

Keywords: History of Religions, Historiography, Vedic culture, Aryan Invasion Theory (AIT), Aryan Migration Theory (AMT), Out of India Theory (OIT).

Giriş

Hint alt-kıtası birçok kadim medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve zengin kültürel mirasıyla tarih boyunca büyük ilgi görmüştür. Âryanların bölgeye gelişi ve buradaki kültürlerle etkileşimleri Hindistan tarih yazımında en dikkat çeken meselelerden birisidir. Hint tarihi ve Hinduizm'in kökenlerine dair akademik literatürde Hinduizm'in kökenleri Âryanların bu bölgeye gelmesi ile eşleştirilmiştir. Fakat Âryanların nasıl ve ne şekilde geldiklerine dair verilen yanıtlar akademide uzun yıllardır süregelen önemli tartışma konularındandır. Bu makalede, Âryanların Hindistan alt-kıtasına gelişi ve buradaki kadim medeniyetlerle etkileşimleri üzerine ortaya atılan üç farklı teori incelenecektir. Özellikle Batılı oryantalistler tarafından şekillendirilen Âryan İstilas Teorisi (Aryan Invasion Theory- AIT), buna bir tepki olarak gelişen Âryan Göç Teorisi (Aryan Migration Theory- AMT) ve son dönemde Hindistan merkezli olarak savunulan Hindistan Çıkışlı Teori (Out of India Theory- OIT) şeklindeki yaklaşımlar ele alınacaktır. Dahası bu teoriler tarihsel, filolojik ve metodolojik yönüyle analiz edilecek ve her birinin tarih yazımındaki rolü ve ideolojik işlevi ortaya konacaktır.

Türkiye'de Hindistan, Hinduizm ve Vedaların kökenine dair yapılan akademik çalışmalar başta tarih, dinler tarihi, siyaset bilimi ve edebiyat olmak üzere pek çok farklı alanda yapılagelmektedir. Özellikle dinler tarihi kitaplarında Hinduizm ile ilgili kısımlarda Veda dönemi, Hinduizm'in doğuşu ve Âryanlarla bağlantıları kimi yerde kısaca kimi yerde daha detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ancak literatürde dikkat çeken önemli bir nokta Âryanlarla ilgili üç temel teorik yaklaşımın birbirinden ayırt edilmeksizin çoğu zaman iç içe geçmiş biçimde kullanılmasıdır. Birçok araştırmacı Hinduizm'in başlangıç noktasını Âryanların Hindistan'a gelmesiyle oluşturulduğu yönünde mutabıktır. Fakat Âryanların geliş şekilleri noktasında farklı anlatılar söz konusudur.¹ Bu noktada son zamanlarda yapılan daha detaylı araştırmalar aynı problemi barındırmaktadır. Birçok araştırmacı bu üç teoriyi tanımlamaksızın görünmez bir ön kabulle hareket etmiş ve farklı kuramlardan alınan referansları aynı anlatı içinde sorgulamadan bir araya getirmiştir.

Mehmet Hanifi Dinç'in oldukça geniş kapsamlı doktora çalışması bu duruma bir örneklik teşkil etmektedir. *Eskiçağ Hindistan'da Siyasal ve Sosyal Yapı* isimli tezde erken dönem Hinduizm'e dair geniş çaplı bir araştırma yapmıştır. Özellikle kast sistemi, İndus Vadisi sonrası dönüşüm ve Veda yapısı gibi erken dönem Hinduizm'ine ait birçok temaya teorik referanslarla yer verilmiştir. Ancak burada da AIT ile AMT, istila ile göç arasındaki metodolojik ayrımlar arasındaki

¹ Dinler Tarihi kitaplarında bu durum konusunda farklı anlatılar mevcuttur. Birkaç örneğe bakarsak Abdurrahman Küçük & Günay Tümer, Âryanların Hindistan'ı istila ettiği ve koyu renkli yerel halklarla inançlarının karışımı sonucu Hinduizm'in ortaya çıktığını belirtir. AIT'e ait istila ve yerli halkın koyu tenli olduğu vurgusu ile AMT'ye ait sentez düşüncesi bir arada verilmiştir. Benzer şekilde Ali İhsan Yitik, de istila ve kültürel karışımın bahsetmiştir. Daha yakın zamanda kaleme alınan kitap bölümünde Kutlutürk istiladan hiçbir şekilde bahsetmeden Aryan ve Dravidlerin inanç ve geleneklerinin karışımı sonucu Hinduizm'in ortaya çıktığını belirtir. Hinduizm'i ele alan birçok araştırmada bu desenin iz düşümleri mevcuttur. Kutlutürk'ün kitaplarda baskın bir şekilde belirtilen istila anlatısından bahsetmemesinin sebebi büyük ihtimalle kelimenin barındırdığı ideolojik bağlamdan kaynaklanmaktadır. Abdurrahman Küçük & Günay Tümer, *Dinler Tarihi* (Ankara: Ocak Yayınları, 2002), 96; Ali İhsan Yitik, "Hinduizm", *Yaşayan Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), 277-278; Cemil Kutlutürk, "Sanatana Dharma/Hinduizm", *Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz (İstanbul: MiletNihal Yayınları, 2019), 183.

kavramsal farklar analiz edilmeden aktarılmıştır. Bu da metnin kuramsal zenginliğine rağmen bazı anlatıların teorik arka planlarından bağımsız olarak aktarıldığı izlenimini doğurmaktadır. Dinç, İndus Vadisi Medeniyeti'nin çöküşünü açıklayan pek çok teoriyi ele almış, ancak bazen AIT'ye bazen de AMT'ye uygun olguları aktarmıştır. Özellikle Âryan istilasına yönelik Mortimer Wheeler'in AIT bağlamındaki klasik yorumunun günümüzde geçerliliğini yitirdiğini ifade etmesine rağmen² nihayetinde Âryanların bölgeyi istila ederek Dravidyen halklarını güneye sürdüğü anlatısına dönülmüş ve tezin birçok yerinde bu istilalara atıfta bulunmuş³ nihayetinde ise göç teorisinden bahseden atıflara da yer vermiştir.⁴ Çalışma içerik açısından oldukça zengin olmasına rağmen çalışmada AIT ve AMT kuramlarına dair farkındalık düzeyinin aynı oranda olmadığı görülmektedir.⁵

Benzer bir durum, Halide Rümeyisa Küçüköner'in "Hint Alt-Kıtasının Dini ve Kültürel Yapısının Şekillenmesinde Arilerin Rolü" adlı makalesinde de açıkça görünmektedir. Yazar Âryanların geliş sürecini bir taraftan istila olarak tanımlanırken⁶ diğer taraftan Dravidyen kültürle çift yönlü bir kültürel etkileşimden söz edilerek senkretik bir yapıdan bahsetmiştir. Dolayısıyla makalede yazar, AIT'ye ait bir unsur ile AMT'nin kültürel uyum modelini bir araya getirmiştir. Yani iki teoriye ait kuramsal farklar görülmeden veya açıklanmadan bir arada kullanılmıştır. Yazar, çoğunlukla Batı merkezli kaynaklara yer vermiş ve kullandığı kaynakların ait olduğu teorik yönelimleri ayırt etmeksizin kullanmıştır. Esra Büyükbahçeci'nin kast sisteminin tarihsel temellerini incelediği "Hint'te Kast Sisteminin İlk İzleri ve Hint Edebiyatındaki Yeri" adlı makalesi de AIT söylemini normatif bir tarihsel zemin şeklimde sunmuştur. Âryanların koyu tenli yerli halkları egemenlik altına alarak kast sistemini oluşturduğu yönündeki AIT'ye ait meşhur anlatıyı tartışmasız ve verilere dayalı bir olgu olarak aktarmıştır.⁷ Bu çerçevede, Avrupa merkezli AIT yorumları kendiliğinden ve doğal bir tarih anlatısı gibi benimsenmiş ve bu söylemin epistemolojik kurgusu ise sorgulanmamıştır.

Tüm bu ve benzeri metinler Türkiye'de Âryan meselesine ilişkin bir akademik farkındalığın oluştuğunu göstermektedir. Fakat bu farkındalık çoğu zaman teorik bütünlükten ve kavramsal derinlikten yoksun bir biçimde gelişmektedir. AIT ve AMT teorileri çoğu zaman isimleri dahi anılmadan içeriğindeki bazı önermeler bilimsel gerçek veya evrensel tarih olarak sunulmaktadır. Böylece hem tarih yazımında hem de dinî metinlerin bağlamsal yorumlanmasında teorik

² Mehmet Hanefi Dinç, *Eskiçağ Hindistan'da Siyasal ve Sosyal Yapı* (Doktora Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, 2022), 65–66.

³ Dinç, *Eskiçağ Hindistan*, 66, 67, 71, 185, 247, 322.

⁴ Dinç, *Eskiçağ Hindistan*, 53, 66, 69.

⁵ Bu bağlamda, Dinç'in atıfta bulunduğu Cemil Kutlutürk, *Hindu Kutsal Metinleri: Upanişadlar* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014), 149 kast sisteminin kökeni özellikle Müller'in şekillendirdiği açık tenli Âryan – koyu tenli Dasyu dikotomisi üzerinden yorumlanmakta ve bu çerçevede AIT merkezli bir yaklaşım sergilenmektedir. Benzer şekilde, Sadri Maksudi Arsal, *Umumi Hukuk Tarihi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1948), 30, herhangi bir akademik referansa dayanmaksızın Âryan anlatısını aktarmış, ancak yaşadığı dönemin koşulları dikkate alındığında, bu yaklaşımın döneminin Avrupa merkezli tarih yazımıyla şekillenmiş genel geçer bir anlatıyı yansıttığı anlaşılmaktadır.

⁶ Halide Rümeyisa Küçüköner, 'Hint Alt-Kıtasının Dini ve Kültürel Yapısının Şekillenmesinde Arilerin Rolü', *Şarkiyat* 10/2 (2018): 614.

⁷ Esra Büyükbahçeci, "Hint'te Kast Sisteminin İlk İzleri ve Hint Edebiyatındaki Yeri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 56/2 (2016): 241.

belirsizlikler ve anlatı karmaşaları ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma, adı geçen eksiklikleri gidermeyi amaçlamaktadır. Böylece, Türk akademik literatüründe görünmez kalan kuramsal ayrımları görünür kılarak alanın kavramsal çerçevesine katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu makale dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, AIT'nin tarihsel kökeni, temel varsayımları ve bu teoriyi geliştiren Batılı araştırmacıların sömürgeci bağlamla ilişkisi ele alınmaktadır. Max Müller'in AIT'ye yönelik filolojik katkısı, Herbert Risley'in antropolojik katkısı ve Wheeler'in arkeolojik yorumları ilk bölümün odak noktasını oluşturmaktadır. İkinci bölüm farklı disiplinlerden gelen katkılar ışığında AMT'yi tartışmakta ve bu yaklaşımın AIT'ye karşı bir alternatif olarak nasıl şekillendiğini incelemektedir. Bu bağlamda Marksist tarihçilerden Gordon Childe, Damodar D. Kosambi ve Romila Thapar gibi araştırmacıların tarihsel analizleri, Colin Renfrew ve David Antonhy'nin arkeolojik ve tarihi çıkarımları, Hindolog Michael Witzel ve Asko Parpolan'nın özellikle filolojik çıkarımları ve son olarak genetik alanında çalışma yapan David Reich ve ekibinin bulguları ele alınacaktır. Üçüncü bölümde, OIT'nin ortaya çıkışı, başlıca savunucuları özellikle Gangadhar Tilak, David Frawley, Michael Danino, Shrikant Talageri ve Koenraad Elst'in AIT ve AMT'ye ciddi eleştiriler getirip alternatif bir kurguyla Hindu milliyetçiliğini öne çıkan görüşleri ve bilimle ideoloji arasında kurdukları bağ irdelenmektedir. Son olarak dördüncü bölümde bu üç teorinin temel farklarını karşılaştırmalı olarak ortaya konup sonuç bölümünde ise AMT'nin kapsayıcılık olarak daha ön planda olduğu yönünde duruş sergilenmektedir.

Makale karşılaştırmalı analiz ve doküman analizi yönteminden yararlanacaktır. Makale, AIT, AMT ve OIT'in temel varsayımlarını, akademik argümanlarını ve tarihsel dayanaklarını karşılıklı bir şekilde analiz ederek bu teorilerin benzerlik ve farklılıklarını sistematik bir şekilde ele almaktadır. Ayrıca doküman analiziyle, üç teorinin temsilcilerinin iddiaları ve eserlerini çözümleyerek bunların ortaya çıktıkları bağlamı ve entelektüel arka planı inceleme imkânı sağlanması amaçlanmaktadır. Makalede, Weber'in değerden arınmışlık (Wertfreiheit) ilkesi göz önünde bulundurularak bir sonuca varmak hedeflenecektir. Weber'e göre, sosyal bilimci kendi değer yargılarını araştırma sürecinden olabildiğince ayıklamalı, açıklayıcı analiz ile normatif yargılar arasında net bir ayrım gözetmelidir.⁸ Bu ilke, çalışma boyunca izlenecek yöntemsel çerçevenin temel dayanaklarını oluşturmaktadır.

1. Āryan İstilasası Teorisi (AIT)

Batılı araştırmacılar, 18. yüzyılın sonlarından itibaren özellikle 19. yüzyıl boyunca Hindistan'a dair yaptıkları çalışmalarda bir yandan Hint-Avrupa dil ailesini keşfetmiş diğer yandan da Āryanların Hindistan'a nasıl geldiğiyle ilgili çeşitli teoriler geliştirmişlerdir. Bu teorilerin merkezinde ise döneminin en ünlü Hindologu olan Müller'in geliştirdiği Āryan teorisi yer almaktadır. Karşılaştırmalı filoloji alanında başlattığı Āryan teorisi, nihayetinde Avrupadaki hâkim görüşü yansıtan bir teori haline gelmiştir. Onun Āryanlarla ilgili geliştirdiği fikirler hem Batı literatüründe gerek filolojide gerekse tarih aktarımında başat bir rol oynamış hem de onun bulguları Batı dışı literatürlerde 20. yüzyılın başından itibaren aktarılagelmiştir. Müller doğrudan

⁸ Weber Weber, "Objectivity" in Social Science and Social Policy', *The Methodology of the Social Sciences*, (1949): 49–112.

bir şekilde AIT teorisini geliştirmese de AIT'nin baş mimarı olarak görülmektedir.⁹ AIT, temel olarak Hindistan'a dışarıdan istilacı olarak gelen Āryan ismindeki bir halkın orada yerel halkla mücadele ederek onları asimile edip yeni bir medeniyet inşa ettiği savını öne çıkarmıştır.

Müller 19. yüzyılın ikinci yarısında döneminde hâkim olan filolojik tartışmalara yön veren önemli bir figür olarak öne çıkmıştır. Esasında dil teorileri Sir William Jones'un 18. yüzyılda Hint-Avrupa dillerinin ortak kökenine dair yaptığı konuşmadan sonra¹⁰ başlamıştı. 19. yüzyıl boyunca Batı'daki dil bilimcileri Hint-Avrupa dil ailesine yönelik birçok çalışma ortaya koymuştur.¹¹ Müller de dönemde baskın olan Hint-Avrupa dil ailesine yönelik tartışmalara katılmış, Sanskrit dilinde kaleme alınan kutsal metinlerden yola çıkarak Hindistan tarihi ve Hinduizm dini ile ilgili birtakım çıkarımlarda bulunmuştur. Ona göre Hint-Avrupa dilleri ortak bir atadan kaynaklanmış yani bu dil ailesi proto Hint-Avrupa dilinden ortaya çıkmıştır.¹² Aynı soydan gelen bu dillerin kurucu unsurları göç yolları ile Avrupa ve Hindistan'a da giderek¹³ bulundukları topraklardaki medeniyetin inşasında kurucu unsurlar olmuşlardır. Müller, Āryanların Hindistan'a MÖ 1500'lü yıllarda gittiğini, kuzeye yerleşirken yerli halklarla mücadele ettiklerini,¹⁴ oradaki yerel unsurlarla (şimdi Dravidler olarak bilinen ve *Rg Veda*'da Dasyu olarak tanımlanan kişilerle) çatıştıklarını ve kendi kültürlerini, dinlerini ve dillerini Hindistan'ın diğer bölgelerine yaydıklarını detaylı bir şekilde anlatmıştır.¹⁵ Āryanların Hindistan'a yerleştikten sonra *Rg Veda*'yı oluşturduklarını ve bunun tahminen MÖ 1200'lü yıllarda gerçekleştiğini, her bir kutsal kitabın oluşturulma tarihi arasında iki yüzyıl bulunduğunu belirtmiştir. İleride tarihlerle ilgili kendisine yöneltilen eleştiriler noktasında Müller bu eleştirileri kabul etse de¹⁶ onun hem Āryanların geliş tarihi hem de Vedaların ve diğer kutsal kitapların oluşturulduğu tarihler konusunda verdiği bilgiler akademide uzun yıllar boyunca norm olarak işlev görmüştür ve birçok akademik yayında hala güncelliğini korumaktadır.

Āryanlarla ilgili anlatılar Vedaların birçok pasajında mevcuttur. Özellikle *Rg Veda* ve diğer Hindu kutsal metinleri Āryanların kim oldukları, Dasyularla mücadeleleri, tanrı inançları ve dinî ritüelleri gibi birçok özelliklerine atıfta bulunmuştur. Müller'in Āryan teorisine yönelik yapmış olduğu katkı, döneminde var olan Hint-Avrupa dil ailesi teorisini Vedalardan keşfettiği Ārya anlatılarıyla birleştirerek yeni bir Āryan teorisini oluşturmasıdır. Vedalardan çıkardığı sonuçla

⁹ Subrata Chattopadhyay Banerjee, *The Development of Aryan Invasion Theory in India: A Critique of Nineteenth-Century Social Constructionism* (Singapore: Springer, 2019), 16.

¹⁰ John Shore Baron Teignmouth, *The Works of Sir William Jones: With the Life of the Author* (Londra: J. Stockdale and J. Walker, 1807), 34–35.

¹¹ Hint-Avrupa dil teorisini Avrupa'da geniş çaplı ele alan çalışmalar için bk. Léon Poliakov, *The Aryan Myth: A History of Racist and Nationalist Ideas in Europe* (Londra: Sussex University Press, 1971); Thomas R. Trautmann, *Aryans and British India* (New Delhi: Yoda Press, 2005); Raymond Schwab, *Oriental Renaissance: Europe's Rediscovery of India and the East, 1680-1880* (New York: Columbia University Press, 1984).

¹² Friedrich Max Müller, *India: What Can It Teach Us?: A Course of Lectures* (Londra: Longmans, Green, 1883), 22.

¹³ Müller, *India*, 22.

¹⁴ Friedrich Max Müller, *On the Relation of the Bengali to the Arian and Aboriginal Languages of India*, Report of the Seventeenth Meeting of the British Association for the Advancement Of Science; Held at Oxford in June 1847 (Londra: British Association for the Advancement Of Science, 1847), 348.

¹⁵ Müller, *On the Relation*, 348-349.

¹⁶ B. B. Lal, "Aryan Invasion of India: Perpetuation of a Myth", *The Indo-Aryan Controversy*, ed. Edwin Bryant v.dğr., (Oxon: Routledge, 2004), 51.

kast sistemini Āryanlara bağlamıştır. Ona göre, Hindistan'daki kast sistemi kökünü Vedalardan almış ve Āryanlar Hindistan'a geldiklerinde kasta dayalı bir sınıf oluşturmuşlardır. Müller, Āryanların kastın ilk üç kısmını oluşturduğunu, dördüncü sınıfını ise Dasyuların oluşturduğunu belirtmiştir.¹⁷ Müller doğrudan bir AIT formüle etmemiş olsa da bu teorinin sonraki yüzyılda sistemleşmesinde kilit bir rol oynamıştır. Onun ortaya koyduğu tarihsel kronoloji, *Rg Veda*'nın erken tarihlendirilmesi ve Āryanları kültür taşıyıcısı ve yerli halkları alt kültürün temsilcileri olarak konumlandırması 19. yüzyılın sonlarından itibaren yaygınlık kazanmıştır.

Banerjee, bu noktada Müller'in akademik etkisinin Hindistan'da nasıl şekillendiğini detaylı bir şekilde açıklamıştır. Banerjee 19. yüzyıl Hindistan'ında hem misyonerlerin hem de reformist bir hareket olarak bilinen Brahma Samāc Hareketi¹⁸ ve en önemli temsilcisi Keşav Chandra Sen (1838-1884) gibi şahsiyetlerin AIT'nin Hindistan'da yerel düzeyde benimsenmesine katkı sağladıklarını iddia etmiştir.¹⁹ Ona göre, Müller ile yakın ilişki içinde olan Sen, Batılı misyoner ve oryantalist çevrelerin desteğini almış ve AIT'nin Hindistan'daki kabulüne entelektüel bir zemin sağlamıştır.²⁰ Sen, Āryanların hem Hintlilerin hem de Avrupalıların ortak atası olduğunu dile getirmiştir. 1877'de Kalküta'da yaptığı bir konuşmada "iki farklı Āryan ailesinin ayrılmış kuzenleri olarak yeniden buluştuğunu" ilan etmiştir.²¹ Banerjee, AIT'nin Hindistan'daki yayılımının dönemin birçok aktörü tarafından kolektif bir şekilde ortaya çıkarıldığını ve bilimsel temellerinin sorgulanmadan kabul edildiğini savunmuştur. Müller'in teorinin vericisi olduğunu, Brahma Samāc'ın alıcısı olduğunu ve Hristiyan misyonerleri ve İngiliz sömürge yönetiminin de kolaylaştırıcısı olduğunu belirtmiştir.²²

Müller'in filolojik düzlemde formüle ettiği AIT, 19. yüzyılın sonlarına doğru fiziksel antropoloji alanında yapılan çalışmalarla daha da sistemleşmiştir. Britanya Hindistan'ında görev yapan yönetici ve antropolog Risley, AIT'nin biyolojik ve fiziksel bir gerçeklik olduğunu göstermeye çalışmıştır. Hindistan toplumunu yedi ırksal tipe ayırmış ve bu sınıflandırmayı kafatası ölçüleri, burun genişliği ve ten rengi gibi morfolojik özellikler üzerinden yapmıştır.²³ Ona göre bahsi geçen her bir tipin fiziksel özellikleri farklıdır. Örneğin Hint-Āryan tipi yüksek kastlara mensup, uzun boylu, açık tenli, dar ve çıkık burunlu ve sakallı görünümlere sahipken,²⁴ Dravidyen tipi koyu tenli, kısa boylu, geniş burunlu, yoğun ve çoğu zaman kıvrıkcık saçlı kişilerden oluşmaktadır.²⁵ Risley, bu verileri temel alarak kast sisteminin biyolojik bir ırk hiyerarşisine dayandığını ve Āryanların Hindistan'daki üst kastları oluşturduğunu, yerli halkların alt kastlara

¹⁷ Müller, *On the Relation*, 348.

¹⁸ Brahma Samaj, 1828 yılında Kalküta'da Ram Mohan Roy tarafından kurulmuş dinî ve toplumsal bir reform hareketidir. Hinduizm içinde tektanrıcılığı savunmuş, putperestliğe karşı çıkmış ve dinî ve sosyal modernleşmeyi hedeflemiştir. Daha detaylı bilgi için bk. John Nicol Farquhar, *Modern Religious Movements in India* (Londra: Macmillan, 1915), 29-74.

¹⁹ Banerjee, *Aryan Invasion Theory*, 75. Ayrıca bk. Koenraad Elst, *Update on the Aryan Invasion Debate* (New Delhi: Aditya Prakashan, 1999), 8; Romila Thapar, "The Theory of Aryan Race and India: History and Politics", *Social Scientist* 24/1/3 (1996): 8.

²⁰ Banerjee, *Aryan Invasion Theory*, 86.

²¹ Banerjee, *Aryan Invasion Theory*, 87.

²² Banerjee, *Aryan Invasion Theory*, 93.

²³ Herbert Risley, *The People of India* (Londra: Asian Educational Services, 1999), 33-34.

²⁴ Risley, *The People of India*, 33.

²⁵ Risley, *The People of India*, 34.

karşılık geldiğini ve fiziki özelliklerin buna örneklik teşkil ettiğini detaylı bir şekilde açıklamaya çalışmıştır. Örneğin, sadece burun yapılarından yola çıkarak, en ince olanların yüksek kasta en geniş olanların ise düşük kasta ait olduğunu iddia edecek kadar biyolojik ırkçılığı detaylandırmıştır.²⁶ Böylece AIT'nin doğal ve kaçınılmaz bir üstünlük ilişkisi biçiminde kurgulanmasına yol açmıştır. Âryanların Hindistan'a dışarıdan gelen, fiziksel olarak üstün ve kültürel olarak kurucu bir halk olduğu fikrini pekiştirmiştir.

AIT'nin tarihsel bir anlatıya dönüşmesi arkeolog Wheeler'ın 1940'larda yaptığı arkeolojik yorumlarla daha da derinleşmiştir. Teori, 20. yüzyıl ortalarına gelindiğinde giderek daha sistematik hale gelmiş ve Wheeler tarafından tarihsel ve arkeolojik bir istila anlatısına dönüştürülmüştür. Nitekim Wheeler, İngiliz yetkililer tarafından Harappa ve Mohenco-daro şehirlerinde arkeolojik araştırmalar yapması için davet edilmiş²⁷ ve o da keşfedilen iskelet kalıntılarını Âryan istilasına kanıt olarak yorumlamıştır. Rg Veda'daki savaş ve tanrı anlatılarını bu bulgularla eşleştirerek Âryanların Hindistan'a savaş yoluyla geldikleri ve İndus Vadisi Uygarlığını yıktıkları fikrini açık bir şekilde ileri sürmüştür. Mohenco-daro ve Harappa'da bulunan iskeletleri yorumlayarak Harappa Uygarlığının yıkılışını Âryanların tarih öncesi dönemde Hindistan'a gelişiyle doğrudan ilişkilendirmiştir.²⁸ Özellikle R-37 mezarlığında bulunan düzensiz yerleştirilmiş, travmatik izler taşıyan iskeletleri bir katliamın kanıtı olarak yorumlamış ve Harappa'nın sonunun istilacı güçler tarafından gerçekleştirilen geniş çaplı bir tasfiye süreciyle ortaya çıktığını belirtmiştir.²⁹ Ona göre, Harappa halkı iklimsel veya ekonomik nedenlerle zayıflamış olsa da bu yerleşik uygarlığın nihai çöküşü büyük ihtimalle kasten ve geniş ölçekli bir yıkımla gerçekleşmiştir.³⁰ Bu bağlamda Wheeler, Mohenco-daro'da kadın, erkek ve çocuklara ait iskeletlerin sokaklarda dağınık biçimde bulunmasının rastlantı olmadığını savunmuştur. Dolaylı biçimde Veda tanrısı İndra'yı surlu şehirleri yıkan savaşçı figürüyle özdeşleşmiş ve bu yıkımın faili olarak işaret etmiştir.³¹ Böylece Wheeler, Veda metinlerindeki anlatıları arkeolojik verilerle birleştirerek Âryan istilasını filolojik bir varsayımdan tarihsel ve maddi bir gerçekliğe dönüştüren akademik çerçeveyi kurmuştur. Arkeolojik kazılarla ilgili yapmış olduğu çalışmaları daha sonra *The Indus Civilization* adlı eserinde yayımlayan Wheeler, Harappa'yı temel olarak Âryan olmayan bir medeniyet olarak tanımlamıştır. Ayrıca Âryanların bu halkı yenilgiye uğratmasına rağmen onlardan bir şeyler öğrenmiş olabileceklerini de ifade etmiştir.³² Bu çerçevede Wheeler, Harappa'nın çöküşünü hem Veda anlatıları hem de arkeolojik bulgular üzerinden değerlendirerek, AIT'nin tarihsel zeminini oluşturan en kapsamlı yorumlardan birini ortaya koymuştur.

Nihayetinde AIT, 19. yüzyıldan itibaren Batı'da filolojik, antropolojik ve arkeolojik temellendirmelerle sistemleştirilmiştir. Bu süreçte Müller, Risley ve Wheeler'ın katkılarıyla hem bilimsel hem de ideolojik bir anlatıya dönüşmüştür. İstila terimi basit bir şekilde anlaşılmayacak

²⁶ Risley, *The People of India*, 29.

²⁷ Lal, "Aryan Invasion of India", 52.

²⁸ Mortimer Wheeler, "Harappa 1946: 'The Defences and Cemetery R-37'", *Ancient India* 3 (1947):59.

²⁹ Wheeler, 'Harappa 1946', 82.

³⁰ Wheeler, 'Harappa 1946', 82.

³¹ Wheeler, 'Harappa 1946', 82.

³² Mortimer Wheeler, *The Indus Civilization* (Londra: Book Club Associates, 1968), 132.

derinlikli bir anlamı barındırmaktadır. Zira Āryanların bölgeye gelişini istila olarak değerlendirmek Britanya'nın Hindistan'ı sömürgeleştirmesini meşru bir zemine oturtmayı amaçlamıştır. Āryan teorisinin sömürgecilik dönemindeki uygulanmasını inceleyen Joan Leopold, Āryanların Hindistan dışından gelip Dravidyenleri medenileştirmesi algısı ile İngilizlerin 18 ve 19. yy'da kendilerini Hindistan'a medeniyet götüren üstün ırk olarak nitelendirmeleri arasındaki analogiye dikkat çekmiştir.³³ Sözde aynı ırka sahip olan Hint-Avrupa kökenli İngilizlerin Hindistan'ı yönetmesi Hindistan'ın ilk fatihleriyle aynı ırktan gelen torunların medeniyet işini tamamlamak için ata topraklarına dönmeleri olarak yorumlanmıştır.³⁴ Dolayısıyla AIT teorisinin sömürgeci yapılarla iç içe geçmesi ve ırkçı varsayımlara dayanması sonraki dönemlerde ciddi eleştirilere konu olmuştur. Nitekim AMT teorisinin ortaya çıkması AIT'ye tepki olarak doğmuş ve Hindistan tarih yazıcılığına alternatif söylemler geliştirmiştir.

2. Āryan Göç Teorisi (AMT)

AMT, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle sömürge dönemi tarih yazımına yönelik eleştirilerin öne çıkmasıyla ortaya çıkmıştır. Avrupa merkezli ve hiyerarşik anlatılarını sorgulayan yeni tarih yazımı yaklaşımlarından etkilenmiştir. Bu teoriyi ortaya koyan araştırmacılar, Āryanların Hindistan'a istilacı olarak dışarıdan gelen bir halk olduğunu öne süren AIT'nin ideolojik dayanaklarını eleştirel bir perspektifle ele almıştır. AMT, AIT'nin Āryanları etken, yerli halkları ise edilgen olarak tasvir eden ikili yapısına karşı çıkarak daha çok göç temelli bir hareketliliği ve bu hareketin yerli kültürlerle kurduğu karşılıklı etkileşim süreçlerini öne çıkarmıştır. Bu çerçevede Hindistan'ın erken tarihine, Hinduizm'in oluşumuna ve Veda metinlerinin yorumunu AMT daha çoğulcu ve tarihsel bağlama duyarlı biçimlerde yeniden ele alınmıştır. AMT'nin temel varsayımı Āryanların Hindistan'a ani ve yıkıcı bir istila ile değil zamana yayılan, kültürel temas, uyum ve dönüşüm süreçleri yoluyla ulaştığıdır.

20. yüzyıl başlarında Marksist yaklaşımların tarih yazımında kullanılmasıyla Hindistan tarihinin yazımında farklı perspektifler gelişmiştir. Marksist tarihçilerden Childe³⁵ ve Kosambi³⁶ bu alanda önde gelen tarihçilerdir. Onların tarih yorumlarıyla özellikle Āryanların ırk olmaktan ziyade kültür taşıyıcısı topluluklar olarak görülmesi görüşü öne çıkmaya başlamıştır. Childe ve Kosambi istilacı anlatıyı tamamen reddedip AMT yönünde bir teori geliştirmeseler de Āryanların Hindistan'a gelişini kültürel bir yayılma süreci olarak yorumlamışlardır. 1924'te Harappa ve Mohenco-daro'da yürütülen kazıların bölgede Āryanlardan önce gelişmiş bir uygarlığın varlığına işaret ettiğini belirtmişlerdir. Bu iki tarihçinin en büyük katkıları Āryan teorisini ırkçı temellerden uzaklaştırarak daha tarihsel ve kültürel bir bakışla yeniden düşünmeye zemin hazırlayarak AMT'nin gelişimine katkı sunmalarıdır. Nitekim Thapar geleneksel kaynakların

³³ Joan Leopold, "British Applications of the Aryan Theory of Race to India, 1850-1870", *The English Historical Review* 89/352 (1974): 599.

³⁴ Leopold, "British Applications", 599-600.

³⁵ Vere Gordon Childe, *The Aryans: A Study of Indo-European Origins* (New York: Dorset Press, 1987).

³⁶ Damodar Dharmanand Kosambi, *An Introduction to the Study of Indian History* (Mumbai: Popular Prakashan, 1975), 12.

nasıl ve hangi sorularla yeniden yorumlandığı noktasında Kosambi'nin rolüne işaret etmiştir.³⁷ Nihayetinde geleneksel kaynakların alternatif yorumlanma şekilleriyle zahiri okumanın dışında alternatif yeni bir okuma biçiminin gelişmesiyle geçmiş hakkında farklı gerçeklikler öne sürülmeye başlanmıştır.

AMT'nin en belirgin yönlerinden biri tarih yazımında özellikle ideolojik ve söylem eleştirilerinin manipülasyona açık bir şekilde yorumlandığına dikkat çekmesidir. Bu bağlamda öne çıkan tarihçilerden biri Thapar'dır. AIT'nin sömürgeci³⁸ ve oryantalist³⁹ bakış açısıyla Avrupalılarca oluşturulan bir teori olduğunu akademik bir düzlemde ele almıştır.⁴⁰ Hindistan'ın erken tarih yazımında ideolojik ve siyasi etkileri tartışmaya açarak Āryan ırkı teorisini eleştirmiştir. Öte taraftan, Hindu milliyetçilerinin oluşturduğu OIT teorisine yönelik eleştirel bir tavır sergilemiştir. Ona göre AIT, 19. yüzyıl Avrupa düşüncesinde özellikle Müller'in etkisiyle üretilmiş, Hint ve İran Āryanlarını edilgen, Avrupalı Āryanları ise yaratıcı ve etkin olarak konumlandıran oryantalist bir bakışla şekillenmiştir. Āryanların bir ırk olarak ele alınmasına Anthony de karşı çıkmaktadır. Anthony, Āryan ırkı fikrinin Avrupa'da dilbilimsel bir sorundan yola çıkılarak bir ırk teorisine dönüştürülmesine şu ifadelerle karşı çıkmıştır; "İrk ile dil arasında öngörülebilir bir bağlantı kurulamaz, bu nedenle dil üzerinden ırka ya da ırk üzerinden dile ulaşmak mümkün değildir."⁴¹

Āryan teorisinin ırkçı yaklaşımlarla ele alınması bir açıdan Batılılar tarafından gerçekleştirilmişken diğer açıdan da Hindu milliyetçiler tarafından yapılmaktadır. Buna en fazla dikkat çeken kişi Thapar ve Witzel'dir. Thapar, Āryan teorisinin hangi tarihsel bağlamda Hindu milliyetçileri (Hindutva) tarafından da dönüştürüldüğünü detaylı bir şekilde göstermeye çalışmıştır.⁴² Ona göre Āryan teorisi Batılılar tarafından şekillendirilmiş olmakla beraber modern Hindistan'da Hindu milliyetçileri tarafından dönüştürülüp benimsenmiş özellikle kast sistemini meşrulaştıran bir söyleme hizmet etmiştir. Bu çerçevede, Hindu milliyetçileri Āryanları Hindistan'ın başat aktörü olarak görmüşler istila fikrini reddettikleri için de Hindistan halkları arasında herhangi bir çatışmanın da yaşanmadığını iddia etmişlerdir. Ancak bu gruba göre toplumsal çatışma sonradan gelen yabancılarla yani Müslümanlar, Hristiyanlar ve son dönemlerde komünistlerle başlamıştır. Bu gruplar yabancı sayılmaktadır. Zira Hindistan ne onların doğdukları toprak (pitṛ bhūmi) ne de kutsal vatanlarıdır (puṇya bhūmi).⁴³ Thapar'ın tarih anlayışı özellikle 1970'lerden itibaren Hindutva hareketinin hedefi olmuştur. Ders kitaplarında Āryan Göçü'nü savunması, Hindu geçmişini idealize etmemesi ve kast sistemine yönelik

³⁷ Romila Thapar, *Ancient Indian Social History: Some Interpretations* (New Delhi: Orient Longman, 1978), 16–17; Romila Thapar, *The Penguin History of Early India: From the Origins to AD 1300* (Londra: Penguin Books, 2002), 22–23.

³⁸ Thapar, özellikle sömürgecilerin Yunan ve Roma İmparatorluğu merceğiyle Hindistan tarihine baktıklarının vurgusunda bulunur: Thapar, *Early India*, 5–7.

³⁹ Thapar, *Early India*, 7–8.

⁴⁰ Thapar, *Early India*, 1–15.

⁴¹ David W. Anthony, *The Horse, the Wheel, and Language: How Bronze-Age Riders from the Eurasian Steppes Shaped the Modern World* (New Jersey: Princeton University Press, 2007), 11.

⁴² Thapar, *Early India*, 15–19.

⁴³ Thapar, "Theory of Aryan Race", 9.

eleştirileri nedeniyle sansüre ve yoğun saldırılara maruz kalmıştır.⁴⁴ Witzel de benzer çerçevede Āryan teorisini ele alarak yerli Āryan söylemini ortaya atan OIT'yi eleştirmiştir.⁴⁵ İstila fikrine karşı çıkmakla beraber akademik eserlerinde özellikle Hindistan çıkışlı fikirleri çürütmeye çalışmıştır. Hint-Āryan dillerini konuşanların kökenlerinin Batı Orta Asya'da Urallar yakınındaki bozkır kuşağından İç Asya Dağ Kuşağı ve Baktriya üzerinden Hindistan'a göç ettiklerini belirterek bu göçlerin kademeli ve karşılaştıkları kültürlerle karşılıklı etkileşimle dil ve kültürel değişim yaşadıklarını iddia etmiştir.⁴⁶

AMT ani ve yıkıcı bir istila fikrine karşı olarak karşılıklı kültürel etkileşimin olduğunu ve göçün karmaşık ve çok boyutlu niteliğine işaret etmiştir. Thapar'a göre Āryan dillerinin yayılması bir göç değil, yerel halklarla kurulan kültürel etkileşim ve kültürleşme (acculturation) süreci sayesinde olmuştur.⁴⁷ Renfrew benzer şekilde Āryanların Hindistan'a gelişiyle ilgili iki tamamlayıcı hipotez öne sürmüştür. Hipotez A, Hint-Avrupa dillerinin Neolitik dönemde Orta ve Doğu Anadolu'da ortaya çıktığını ve tarımcı yerleşimcilerin doğuya doğru göçüyle bu dillerin İran platosu ve Hindistan alt-kıtasına kadar yayıldığını göstermektedir.⁴⁸ Bu süreçte dil değişimi savaş ya da istila yoluyla değil, demografik yayılım ve kültürel etkileşim yoluyla gerçekleşmiştir. Hipotez B ise, MÖ 3. binyılda Avrasya steplerinden gelen atlı göçebe elitlerin, askeri üstünlük yoluyla yerel halklar üzerinde hâkimiyet kurarak dilsel dönüşüm yarattığını öne sürmüştür.⁴⁹ Renfrew her iki hipotezin de geçerli yönleri olduğunu vurgulayarak dil yayılımının çok aşamalı ve karmaşık bir süreç olduğunu belirtmiştir.⁵⁰

AMT'yi fiziksel istila yerine kültürel etkileşim ve elit tahakküm modeli üzerinden açıklayan bir diğer kişi Anthony'dir. Özellikle Sintaşta kültürünü,⁵¹ Hint-İran kimliğinin oluştuğu merkez olarak tanımlamaktadır. Bu kültürün mezar ritüellerinin, *Rg Veda*'da yer alan dinî pratiklerle dikkate değer benzerlikler taşıdığına dikkat çekmiştir.⁵² Aynı şekilde Witzel, Āryan göçlerinin küçük grupların uzun vadeli hareketleri ve kültürel etkileşimleriyle gerçekleştiğini belirtmiştir.⁵³ Parpola'ya göre Āryanlar, Orta Asya'dan çıkarak İran platosu üzerinden Kuzey Hindistan'a göç

⁴⁴ Sanne van der Kaaij-Gandhi, "Romila Thapar (1931-)", *History from Loss*, ed. Marnie Hughes v.dğr. (Londra: Routledge, 2023), 222.

⁴⁵ Michael Witzel, "Early 'Aryans' and Their Neighbors Outside and inside India", *Journal of Biosciences* 44/3 (2019): 1-10.

⁴⁶ Witzel, "Early 'Aryans'", 1.

⁴⁷ Thapar, *Ancient Indian Social History*, 215.

⁴⁸ Renfrew, *Archaeology and Language*, 192-197.

⁴⁹ Renfrew, *Archaeology and Language*, 197-202.

⁵⁰ Renfrew, *Archaeology and Language*, 205.

⁵¹ Sintaşta, Ural Dağları'nın doğusunda yer alan, 140 metre çapında surlarla çevrili ve metalurji üretimiyle öne çıkan tahkimli bir yerleşim yeri olarak görülmüştür. Tarihçiler her evde fırın ve bakır işçiliği izleri bulunmasının buranın bir endüstri merkezi olduğunu gösterdiğini ifade etmişlerdir. Yerleşimin dışındaki beş mezarlık kompleksinde yapılan kazılarda, dünyanın bilinen en eski savaş arabaları, çok sayıda at kurbanı, silahlar ve araç parçaları ortaya çıkarılmıştır. Anthony mezar buluntularının siyasi bir elitin kişisel süslerinden ziyade savaş teknolojisi, atlı savaş geleneği ve ritüel kurbanlarının önemini gösterdiğini ifade etmiştir. Bk: Anthony, *The Horse, the Wheel*, 408-410.

⁵² Anthony, *The Horse, the Wheel*, 408-410.

⁵³ Michael Witzel, "Autochthonous Aryans? The Evidence from Old Indian and Iranian Texts", *Electronic Journal of Vedic Studies* 7/3 (2001): 32.

etmiş ve bu göç iki aşamada MÖ 2000–1900 yıllarından itibaren gerçekleşmiştir.⁵⁴ Bu toplulukların Sintaşa ve Andronovo kültürleriyle⁵⁵ ilişkili savaşçı halklar olduğunu,⁵⁶ Harappa uygarlığının çözülme dönemine denk gelen bir süreçte bölgeye ulaştıklarını belirtmiştir. Āryanlar ile yerel halklar arasında kurulan etkileşim Hinduizm’in temelini oluşturmuştur. Parpola’nın *Hinduizmin Kökenleri*⁵⁷ adlı eseri bu kültürel sentezi açıklamaya yöneliktir.

AMT’yi destekleyen araştırmacıların öne çıkardığı bir başka düşünce, filoloji ve arkeolojinin birlikte yorumlanması yönündeki vurgudur. Bu bağlamda Thapar, Harappa ve Mohenco-daro kazıları ile Veda metinlerinde betimlenen pastoral, ritüel merkezli toplum yapısından radikal biçimde farklı bir kent uygarlığına işaret ettiğini belirtmektedir.⁵⁸ Thapar’a göre, Āryanların gelişi Harappa kültürünü sona erdirmemiştir. Zira bu kültür, Āryanlar geldiğinde ya çökmüş ya da zaten çözülmekteydi.⁵⁹ Dolayısıyla Veda metinleri, Harappa sonrası oluşan yeni bir kültürel evrenin ürünüdür. Wheeler gibi AIT savunucularından farklı olarak Thapar, edebî metinleri arkeolojik verilere tabi kılmak yerine her iki türden kaynağı bağımsız ve karşılaştırmalı biçimde kullanmayı önermiştir. Nitekim ona göre arkeoloji bir istilaya işaret etmediği gibi Gaṅga havzasındaki yerleşik halkların yer değiştirdiğine dair somut kanıtlar da sunmaz. Yukarıda bahsi geçen Renfrew’in hipotezleri de arkeoloji ve filolojinin birlikte yorumlanmasına bir örnektir.

Parpola filolojinin arkeoloji ve dil tarihiyle bütünlük içinde yorumlanması gerektiğini vurgulayarak Veda metinlerinin ardındaki tarihsel olgulara dikkat çekmek istemiştir. *Ṛg Veda*’daki Dāsa ve Dasyu figürlerini, Āryanların karşılaştığı yerli topluluklarla ilişkilendirmiştir.⁶⁰ Bu halkların koyu tenli, farklı diller konuşan ve taş kalelerde yaşayan gruplar olarak betimlendiğini, Veda anlatılarındaki düşmanlıkların ise mitolojik bir temsile dönüşmüş olabileceğini ifade etmiştir. Dāsaların Elamî ya da Dravidyen kökenli olabileceğini ve daha gelişmiş kent kültürleri taşıdıklarını öne sürmüştür.⁶¹ Parpola’nın en özgün katkısı İndus yazısının proto-Dravidyen kökenli olabileceği ve Āryan göçüyle bu yazının ortadan kalktığı yönündeki iddiasıdır.⁶² Veda kültürünün sözlü yapısının bu kopuşu güçlendirdiğini düşünmektedir.⁶³

AMT’nin diğer bir dikkat çektiği nokta kast sistemi ve Āryanlığın yeniden yorumlanması gerekliliğidir. Thapar, kast sisteminin esasında biyolojik olmadığına, daha çok tarihsel ve ritüel bir yapı olarak şekillendiğine işaret etmiştir. Ona göre Arya-Dāsa ayrımı başlangıçta kültürel ve dilsel farklara dayanmakta iken zamanla toplumsal hiyerarşinin inşasında kullanılmaya başlanmıştır. Dāsa teriminin ritüel bağlamda bazen düşman bazen zengin ve güçlü figür olarak

⁵⁴ Asko Parpola, “The Coming of the Aryans to Iran and India and the Cultural and Ethnic Identity of the Dāsas”, *Studia Orientalia Electronica* 64 (1988): 202.

⁵⁵ Andronovo kültürünün (MÖ yaklaşık 1700–900) Urallardan Kazakistan steplerine ve Güney Sibirya’ya yayıldığı varsayılmaktadır. Parpola, “The Coming of the Aryans”, 202.

⁵⁶ Asko Parpola, *Deciphering the Indus Script* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), 68.

⁵⁷ Asko Parpola, *The Roots of Hinduism: The Early Aryans and the Indus Civilization* (New York: Oxford University Press, 2015).

⁵⁸ Thapar, *Early India*, 14; Romila Thapar, *Recent Perspectives of Early Indian History* (Mumbai: Popular Prakashan, 1995), 80.

⁵⁹ Thapar, *Ancient Indian Social History*, 153.

⁶⁰ Parpola, “The Coming of the Aryans”, 209–210.

⁶¹ Parpola, “The Coming of the Aryans”, 243.

⁶² Parpola, *Indus Script*, özellikle 8 ve 9. bölümler.

⁶³ Parpola, *Indus Script*, 143.

yer aldığını belirtmiştir.⁶⁴ Thapar, Arya-Dāsa ayrımının yerini daha sonra Sanskrit dil bilgisi ve Veda kurallarına uyum gibi kültürel ölçütlere dayanan Arya-Şüdra ayrımının aldığını söylemiştir. Böylece ona göre, aralarındaki etnik farklar silikleşmiş, kast yapısı ise farklı toplulukların kabileler, meslek loncaları, dinî tarikatlarla entegre edilmesiyle daha geçirgen bir hâl almıştır.⁶⁵ Renfrew, kast sistemini Hint-Avrupa topluluklarının ortak mirası olarak gören Fransız tarihçi ve dil bilimci George Dumézil'e karşı çıkmıştır. Özellikle Dumézil üç işlevli (tripartite) toplum modeli ile yani dini liderler (brāhmaṇlar), savaşçılar (kṣatriyalar) ve üreticiler (vaişyalar) olmak üzere Hindu kast sisteminin erken biçimlerinde görülen toplumsal hiyerarşiyle ilişkilendirmiştir.⁶⁶ Dumézil aynı zamanda Avrupa'da benzer yapılanmaya işaret ettiği için Renfrew'e göre atalar toplumunun (proto-Indo-European society) ne zaman, nerede ve nasıl yaşadığı net biçimde açıklanmalıydı.⁶⁷ Dolayısıyla Renfrew, tek bir tarih anlatısına karşı çıkarak kast sistemini toplumsal karmaşıklığın ve devletleşmenin sonucu olarak sonradan biçimlenmiş bir yapı olarak düşünmüştür.⁶⁸

AMT'nin filolojik, arkeolojik ve tarihsel delillendirilmesiyle beraber son yıllarda genetik alanında yapılan araştırmalar da teoriye önemli katkılar sağlamıştır. Antik DNA (aDNA) analizleri Hint-Äryan köken tartışmasına bir netlik kazandırmıştır. Bu alanda öncü çalışmalara imza atan David Reich, binlerce yıl öncesine ait insan kalıntılarından elde edilen genetik verilerin, popülasyon hareketlerini ve karışımlarını nasıl aydınlattığını detaylandırmıştır. Reich ve ekibinin bulguları, özellikle günümüz Güney Asya popülasyonlarının genetik yapısında MÖ 2. binyılın ortalarına doğru Orta Asya bozkırlarına (Pontik-Hazar Step'i) dayanan belirgin bir genetik katkının (Steppe Pastoralists - SP) izlerini ortaya koymuştur.⁶⁹ Araştırmaya göre Hint-Avrupa dillerinin yayılımıyla güçlü bir şekilde ilişkilendirilen Yamnaya kültürü ile benzerlik göstermektedir.⁷⁰ Reich, bu bozkır kökenli atalığın, Güney Asya'ya gelen ve Hint-İran dillerini konuşan topluluklarla uyumlu bir şekilde yayıldığını belirtmiştir.⁷¹ Özellikle erkek soy hattını takip eden Y-kromozom haplo grubu genetik çeşitliliği ve bu göç rotasını ve zamanlamasını desteklediğini vurgulamıştır.⁷²

Bahsi geçen genetik verilere dayanarak yerlilik iddiaları ciddi anlamda sorgulanmış ve OIT'in temel iddiaları büyük ölçüde geçersiz kılınmıştır. Reich ve ekibinin analizleri, gen akışının belirgin bir şekilde Orta Asya'dan Güney Asya'ya doğru olduğunu göstermiş ve Hindistan'dan batıya doğru aynı ölçekte bir genetik yayılımın bulunmadığını ortaya koymuştur. İndus Vadisi

⁶⁴ Thapar, "Theory of Aryan Race", 15;25-26.

⁶⁵ Thapar, *Ancient Indian Social History*, 47.

⁶⁶ Renfrew, *Archaeology and Language*, 251.

⁶⁷ Renfrew, *Archaeology and Language*, 254.

⁶⁸ Renfrew, *Archaeology and Language*, 252.

⁶⁹ David Reich, *Who We Are and How We Got Here: Ancient DNA and the New Science of the Human Past* (Oxford: Oxford University Press, 2018), 149.

⁷⁰ Reich, *Who We Are*, 152.

⁷¹ Reich, *Who We Are*, 149.

⁷² Reich, *Who We Are*, 137.

Uygarlığı (IVC) popülasyonlarının genetik profilleri üzerine yapılan çalışmalar⁷³ IVC halklarının Step kökenli atalığa sahip olmadığını ve bu uygarlığın Step kökenli göçmenlerden genetik olarak farklı bir yapıya sahip olduğunu kanıtlamıştır. Bu da Hint-Āryan kültürünün Hindistan'da kesintisiz bir yerli gelişimle ortaya çıktığı yönündeki OIT argümanlarıyla çelişmektedir. Reich ve ekibinin genel bulgusu insanlık tarihinin düşündüğümüzden çok daha dinamik olduğu ve popülasyonların karmaşıklığı ve karışımının birçok kültürün ve dilin oluşumunda temel rol oynadığı yönündedir. Bu da sabit ve değişmez bir yerli köken fikrini sorgulamıştır.⁷⁴ Dolayısıyla, yakın geçmişte yapılan antik DNA çalışmaları, AMT'yi güçlü bilimsel kanıtlarla destekleyen önemli bulgular sunmaktadır.

Sonuç olarak, AMT, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bir taraftan Batı merkezli ve ırkçı çağrışımlara sahip AIT'ye diğer taraftan da yerellik vurgusu yapan OIT'ye karşı geliştirilmiş çok disiplinli bir akademik yaklaşımdır. Ele alınan araştırmacılar ve konuyu işledikleri eserleriyle Āryanların Hindistan'a gelişini tek bir basit olaya indirgemek yerine karmaşık demografik, dilsel ve kültürel etkileşimlerle şekillenen karmaşık ve çok boyutlu bir süreç olduğunu ortaya koymuşlardır.

3. Hindistan Çıkışlı (Out of India) Teori

OIT, Hint tarih yazımında önemli bir paradigma değişimi sunarak Hindu milliyetçiliğinin öncülük ettiği bir düşünce akımı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu teori, Āryanların kökenlerinin Hindistan dışından geldiği fikrine karşı çıkarak onların anavatanının Hindistan alt-kıtası olduğunu ileri sürmektedir. Başlangıçta Āryan istilasını fikrine doğrudan bir tepki olarak ortaya çıkan OIT, ilerleyen süreçte Āryan göç teorisine de açıkça karşı çıkmıştır. Tarih, arkeoloji ve filoloji gibi farklı disiplinlerden bazı teorisyenler, Āryanların istila ya da göç yoluyla Orta Asya veya Rusya steplerinden Hindistan'a gelip bir medeniyet inşa ettiği varsayımını kesinlikle reddetmiştir. OIT'nin savunucuları, Veda uygarlığının yerel kökenlerine işaret ederek Hindistan'ın kendi iç dinamikleriyle gelişmiş, kadim ve kendine özgü bir medeniyet olduğunu vurgulamaktadır.

OIT ilk olarak istila teorisinin ideolojik olarak Batı merkezli ve sömürgeci olduğuna yönelik haklı eleştiriler getirmiştir. Fakat bunu yaparken Hindu milliyetçiliğini öne çıkarmıştır. Bu bağlamda öne çıkan araştırmacılardan biri Frawley'dir. Veda kültürü, Yoga,⁷⁵ Ayurveda⁷⁶ ve Hint astrolojisi (Cyotiş)⁷⁷ gibi alanlarda birçok eser kaleme alarak Hinduizm'i Batı'ya tanıtan bir araştırmacı olarak öne çıkmaktadır. Her ne kadar Hintli olmasa da Hindu milliyetçiliğine destek veren bir figür olarak bilinmektedir. Voice of India'dan çıkan *Āryan Invasion Theory* adlı kitabıyla AIT ve AMT'ye karşı çıkarak sistematik bir OIT teorisini ortaya sürmüştür. Frawley, AIT'i

⁷³ Vasant Shinde v.dğr, "An Ancient Harappan Genome Lacks Ancestry from Steppe Pastoralists or Iranian Farmers", *Cell* 179/3 (2019): 729-735.e10; Vagheesh Narasimhan v.dğr, "The Formation of Human Populations in South and Central Asia", *Science* 365/6457 (2019):1-15.

⁷⁴ Reich, *Who We Are*, 2.

⁷⁵ David Frawley, *Yoga and Ayurveda: Self-Healing and Self-Realization* (Wisconsin: Lotus Press, 1999).

⁷⁶ David Frawley, *Ayurvedic Healing: A Comprehensive Guide* (Wisconsin: Lotus Press, 2000).

⁷⁷ David Frawley, *Ayurvedic Astrology: Self-Healing Through the Stars* (Wisconsin: Lotus Press, 2006).

arkeolojik ve dilbilimsel açıdan kanıtsız olmakla eleştirmiştir.⁷⁸ Bu teorinin sömürgeciler, misyonerler ve Marksistler tarafından siyasi amaçlarla kullanıldığını savunmuştur.⁷⁹ Ona göre AIT, Hindistan'ı bölmek, Hinduizm'i aşağılamak ve kültürel emperyalizmi meşrulaştırmak için geliştirilmiştir.⁸⁰

Benzer şekilde Fransız asıllı Danino da istila teorisinin İngilizler tarafından böl ve yönet politikasıyla sınırlı kalmayıp aynı zamanda böl ve dönüştür (dinî anlamda)⁸¹ mottosuyla Hintlileri kadim köklerinden kopararak binlerce yıldır atalarının tapınma nesnesi olan her şeyi hor görmeyi ve sövmeyi öğretmenin bir yolu olarak yorumlamıştır.⁸² Belçikalı araştırmacı Elst benzer eleştirileri dile getirmiştir. Elst, Hint-Äryanların kökeni üzerine olan tezi, yaygın kabul gören AIT'nin bilimsel dayanaklarını sorgulamakla kalmamış, bu tezin Hindistan'ın çağdaş siyasetindeki olumsuz etkilerini ve ideolojik kullanımlarını kapsamlı bir şekilde ortaya koymuştur. Elst'e göre AIT, sadece eski bir tarih meselesi değildir. Aksine "Hindistan'daki gerçek siyasi öneme sahip bir soru" haline gelmiş, "Hintlilerin Hint kimliğini sorgulamak ve böylece Hintlilerin kendi ülkeleri üzerindeki iddialarını zayıflatmak için bir siyasi araca dönüştürülmüştür."⁸³ AIT'nin, Avrupa merkezli ırk teorileriyle aynı köklere sahip olduğunu ve Hindistan'ı dışarıdan gelen beyaz istilacılar tarafından kurulan bir uygarlık olarak sunduğunu belirtmiştir.⁸⁴ Dil ile ırk arasında zorunlu bir bağ olmadığını vurgulayan Elst, AIT'nin Hindistan tarihinin büyük bir kısmını yok saydığını ve Äryanları kültürel istilacılar olarak sunduğunu ifade etmiştir.⁸⁵ Yeni bulguların AIT'yi desteklemede başarısız olduğunu öne sürerek, bu teoriyi bilimsel ve ideolojik açılardan temelden reddetmiştir.⁸⁶

Bahsi geçen eleştirilere paralel olarak Batılı araştırmacıların modern dönem Hindu milliyetçiliğini öne çıkaran Hindutva ideolojisi ile ideolojik bağları vardır. Her ne kadar OIT, AIT'ye karşı Hindu milliyetçiliği kimliğini inşa etmiş olsa da bu söylemlerin kökeni 19. yüzyılın kolonyal oryantalizmine dayanmaktadır. Hindu milliyetçiliğinin en son girişimleri bile bu orijinal kolonyal hâkim söylemin yapısını yeniden üretmektedir.⁸⁷ OIT kuramcılarının çoğu Voice of India yayınevini bir propaganda aracı olarak kullanmaktadırlar. Çıkardıkları yayınlar aracılığıyla Hindu milliyetçiliğinin bilimsel iddialarla AIT ve AMT'yi çürütmeyi çabalamakta ve çoğu zaman ideolojik ve hatta dışlayıcı söylemlerle (özellikle Müslümanlar kısmen de Hristiyanlara) bilgi

⁷⁸ David Frawley, *The Myth of the Aryan Invasion of India* (New Delhi: Voice of India, 2005), 5. Çeşitli disiplinlerden edildiği somut kanıtlarla, B.B. Lal de, AIT'nin bilimsel dayanaktan yoksun bir efsane olduğunu savunmaktadır, (Lal, "Aryan Invasion of India", 60.)

⁷⁹ Esasında AMT ve AIT arasında çok da fazla bir ayrım yapmadan iki teorinin de Äryanları Hindistan dışı bir yere yerleştirmeleri onun çıkış noktasıdır. Dolayısıyla Marksist olarak bahsettiği Thapar gibi araştırmacılarıdır.

⁸⁰ Frawley, *Myth of the Aryan Invasion*, önsöz.

⁸¹ Michael Danino, *Invasion That Never Was* (Delhi: The Mother's Institute of Research, 1996), 24.

⁸² Danino, *Invasion That Never Was*, 25.

⁸³ Elst, *Aryan Invasion Debate*, 34.

⁸⁴ Elst, *Aryan Invasion Debate*, 114.

⁸⁵ Elst, *Aryan Invasion Debate*, 110.

⁸⁶ Elst, *Aryan Invasion Debate*, 375.

⁸⁷ Michael Bergunder, "Contested Past: Anti-Brahmanical and Hindu Nationalist Reconstructions of Indian Prehistory", *Historiographia Linguistica*, 31/1 (2004): 95-96.

üretmektedirler.⁸⁸ Dolayısıyla Batı sömürgeci döneminde üretilen bilgiye şüpheli yaklaşp karşı çıkarken kendi üretmiş oldukları bilgi de ideolojik bir özellik taşımaktadır.

OIT'in bir başka vurguladığı nokta Vedaları erken bir tarihe yerleştirmiş olmalarıdır. Tilak, Vedalardan yola çıkarak Veda medeniyetinin MÖ 4000'li yıllardan daha önceye ait olabileceği fikrini ortaya atmıştır. Müller'in Vedalar arasında 200 yıl olduğu iddiasına karşı çıkarak sadece filolojiye dayalı tarihlendirmeler yerine astronomik metodun göz önünde bulundurulmasını öne sürmüştür.⁸⁹ Tilak, *Rg Veda*'dan hareketle bu metinde geçen geleneklerin, "ilkbahar ekinoksunun Orion takımıyıldızında olduğu diğer bir deyişle Sirius yıldızının (köpek yıldızı) ekinoksal yılı başlattığı, MÖ 4000 yılından daha geç olmayan bir döneme işaret" ettiğini kanıtlamaya çalışmıştır.⁹⁰ Bu sayede erken dönem Âryan medeniyetiyle ilgili çözümlemeler yapmayı amaçlamıştır.⁹¹ Misra da *Rg Veda*'nın tarihini dilbilimsel ve arkeolojik kanıtlarla MÖ 5000'in öncesine yerleştirmiştir.⁹² Kafkas ve Ural dillerindeki atla ilgili ödünç kelimeleri, *Rg Veda*'nın daha erken bir tarihte var olduğunu destekleyen göstergeler olarak yorumlamıştır.⁹³ Misra'ya göre *Rg Veda* MÖ 5000'den önceye tarihlenirse, İndus Uygarlığı Veda döneminden sonraya denk gelir. Bu durumda İndus kültürü, Âryanlarla bağlantılı ve Purāṇa döneminin bir uzantısı olabilecektir.⁹⁴

OIT Âryanların dışardan göç ettiği şeklindeki her türlü tarihsel yorumlamayı reddederek Âryanların Hindistan kökenli olduğunu savunmaktadır. Frawley, Âryanların yerli olduğuna yönelik fikirler geliştirmiştir. Harappa uygarlığının büyük bir medeniyet olduğunu⁹⁵ ve ani bir Âryan istilasıyla yıkılmadığını, yıkımın çevresel etkenlerle özellikle Sarasvatî Nehri'nin kurumasıyla gerçekleştiğini öne sürmüştür.⁹⁶ *Rg Veda*'da geçen coğrafi referansların Hindistan içi bir kökene işaret ettiğini, göç ya da dışarıdan geliş dair hiçbir doğrudan kanıt bulunmadığını iddia etmiştir.⁹⁷ Elst, *Rg Veda*'nın Hindistan'da yazıldığını ve Veda halkının yerli olduğunu söylemiştir. Avrupa merkezli bir Âryan anavatanına dair dilbilimsel kanıtların yetersiz olduğunu, Hint-Avrupa dillerinin Hindistan'dan yayıldığını iddia etmiştir. Veda metinlerinde atlardan sıkça söz edilmesine rağmen arkeolojik bulguların azlığına dikkat çekerek bunu bir tutarsızlık olarak nitelendirmiştir.⁹⁸ Talageri *Rg Veda*'nın coğrafi verilerinin büyük ölçüde yanlış yorumlandığını ifade etmiştir. *Rg Veda*'da geçen nehir adlarının verdiği coğrafi bilgiye göre Veda Âryanlarının anayurdunun Sarasvatî Nehri'nin doğusunda, yani Hindistan içlerinde yer aldığını iddia

⁸⁸ M. Reza Pirhabib, "Demons in Hindutva: Writing a Theology for Hindu Nationalism", *Modern Intellectual History* 5/1 (2008): 31-32;40; Meera Nanda, "Hindu Triumphalism and the Clash of Civilisations", *Economic and Political Weekly* 44/28 (2009): 107-108.

⁸⁹ Bal Gangadhar Tilak, *The Orion, Or, Researches Into the Antiquity of the Vedas* (Bombay: Mrs Radhabai Atmaram Sagoon, Bookseller and Publisher, 1893), 4-5.

⁹⁰ Tilak, *Orion*, iii.

⁹¹ Tilak, *Orion*, 3.

⁹² Satya Swarup Misra, *The Aryan Problem, a Linguistic Approach* (New Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers, 1992).

⁹³ Satya Swarup Misra, "The Date of Rigveda and the Aryan Migration", *The Indo-Aryan Controversy: Evidence and Inference in Indian History*, ed. Edwin Bryant v.dğr. (Londra: Routledge, 2004), 221-224.

⁹⁴ Misra, "Date of Rigveda", 187-197.

⁹⁵ Frawley, *Myth of the Aryan Invasion*, 19.

⁹⁶ Frawley, *Myth of the Aryan Invasion*, 20.

⁹⁷ Frawley, *Myth of the Aryan Invasion*, 24.

⁹⁸ Elst, *Aryan Invasion Debate*, 275-277.

etmiştir.⁹⁹ Talageri'ye göre *Rg Veda*'nın kapsadığı coğrafyanın doğuda Uttar Pradeş'ten batıda Afganistan'a kadar uzandığını ve metinde doğuda geçen en uç nehrin de Gaṅga olduğunu söylemiştir.¹⁰⁰

OIT temsilcilerinin bilimleri yeniden yorumlayarak bazı bilimleri OIT lehine araçsallaştırmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu konuda en dikkat çekenlerden biri de Tilak'tır. Astrolojiyi yeniden yorumlayarak Âryanların kökenini Kuzey Kutbu'na yerleştirmiştir. *Rg Veda*'daki şafak betimlemelerinin yalnızca Arktik bölgelerde yaşanabilecek uzun gün doğumlarına işaret ettiğini savunmuştur.¹⁰¹ Ona göre, Âryan ırklarının asıl yurdu Orta Asya'da değil Kuzey Kutbu yakınlarında bulunmaktaydı. Bu yurt, Buzul Çağı'nın başlamasıyla yok oldu. Bu nedenle bölgeden ayrılmak zorunda kalan Hint-İranlılar güneye göç ettiler ve Orta Asya'nın çeşitli bölgelerinden geçerek sonunda Oxus (Amu Derya), İndus, Kubhâ (Kabil) ve Rasâ vadilerine yerleştiler. Bu bölgeden daha sonraki geleneksel tarihin ilk evrelerinde Hintlilerin doğuya ve Perslerin batıya doğru yeniden göç ettiklerini iddia etmiştir.¹⁰² Âryanların göçleri ve yerleşimlerinin, Buzul Çağı sonrası dönemin başında, yaklaşık olarak MÖ 8000 veya MÖ 10.000 gerçekleştiğini dile getirmiştir.¹⁰³

Misra da Hint-Avrupa dilbilgisinin Sanskrit temelli olduğunu iddia etmiştir.¹⁰⁴ Misra'ya göre, Sanskritçenin yapısal arkaizmi, onu diğer tüm Hint-Avrupa dillerinden daha eski kılmaktadır. Yunanca ve Hititçe gibi dillerdeki ses değişiklikleri, çekim kaybı ve eş dizimlilik (syncretism) gibi özelliklerle Orta Hint-Âryan dilleriyle (Middle Indo-Âryan-MIA) karşılaştırılabilecek bir evrim aşamasındadır.¹⁰⁵ Yapısal olarak belirtilen bu üstünlük Misra'ya göre *Rg Veda*'yı MÖ 1500 gibi daha geç bir tarihe konumlandırıramaz.¹⁰⁶ Misra, ayrıca dilsel temasa yönelik birçok kanıt sunarak Hindistan'ın alıcı olmadığını aksine kaynak olduğunu belirtir. Ural dillerindeki, Harmatta'ya göre MÖ 5000'e tarihlenen *aja*- (sürmek) gibi *Rg Veda* kökenli olduğu açık alıntı kelimeler¹⁰⁷ Sanskritçe konuşan toplulukların bu erken tarihte Hindistan'dan dışarıya yayıldığının kanıtı olarak değerlendirmiştir. Aynı şekilde, Kafkas dillerindeki at yetiştiriciliğiyle ilgili alıntılar¹⁰⁸ ve *Rg Veda*'da "yazmak/kazımak" anlamındaki *rikh* kökünün varlığının,¹⁰⁹ yazının dışarıdan ithal edildiği iddiasını çürüterek kültürel sürekliliği desteklediğini belirtmiştir. Ayrıca Misra, Dravid dillerinin sesbilimsel ve yapısal özellikleri (mesela, ilk damaksız ünsüzlerin yokluğu, ünsüz öbeklerinin asimilasyonu), Yeni Hint-Âryan dilleriyle (New Indo-Âryan-NIA) paylaştığını iddia etmiştir.¹¹⁰ Dolayısıyla bu iki dil arasında belirtmiş olduğu yapısal benzerlikten

⁹⁹ Shrikant G. Talageri, *The Aryan Invasion Theory: A Reappraisal* (New Delhi: Aditya Prakashan, 1993), 175.

¹⁰⁰ Talageri, *Aryan Invasion Theory*, 49.

¹⁰¹ Bal Gangadhar Tilak, *The Arctic Home in the Vedas: Being Also a New Key to the Interpreting Many Vedic Texts and Legends* (Poona: Messrs. Tilak Bros, 1908).

¹⁰² Tilak, *Arctic Home*, 379.

¹⁰³ Tilak, *Arctic Home*, 399.

¹⁰⁴ Misra, "Date of Rigveda", 187.

¹⁰⁵ Misra, "Date of Rigveda", 186-187.

¹⁰⁶ Misra, "Date of Rigveda", 188.

¹⁰⁷ Misra, "Date of Rigveda", 198.

¹⁰⁸ Misra, "Date of Rigveda", 221-222.

¹⁰⁹ Misra, "Date of Rigveda", 188.

¹¹⁰ Misra, "Date of Rigveda", 192.

yola çıkarak Aryanların dışarıdan geldiği ve Dravidleri güneye sürdüğü iddiasının gerçekçi olmadığını aksine ortak bir dilsel kökene işaret edebileceğini gösterdiğini ifade etmiştir.¹¹¹ Talageri dilbilimsel olarak da Veda Sanskrîtinin Hindistan'a dışarıdan gelmediğini, bunun aksine Hint-Avrupa dillerinin farklı kollarının Hindistan'dan göç yoluyla dışa yayıldığını savunmaktadır. Bu görüşünü dilsel izoglos (ortak ses değişimleri) verileriyle desteklemektedir. Ona göre dilsel gruplar Hindistan'dan ayrılarak Afganistan üzerinden Orta Asya'ya geçmiş ve orada ikincil bir yurt edinmişlerdir.¹¹² Ayrıca Veda dili ile Dravid dilleri arasındaki benzerliklerin dışsal bir etkiden değil, Hint alt-kıtasındaki içsel gelişimlerden kaynaklandığını belirtmektedir.¹¹³

OIT çerçevesinde üretilen bilgilerde her ne kadar bilimsellik iddiası öne sürülse de “çoğu zaman sert bilimsel gerçekler olarak alıntılananların yakından incelendiğinde gerçeğin bununla örtüşmediği görülmektedir.”¹¹⁴ Witzel bu noktada OIT temsilcilerini sıkı bir şekilde eleştirmiştir. Ona göre OIT temsilcileri kendi duruşlarını bilimsel gerçeklik olarak sunup paradigma değişikliği yarattıklarını iddia etseler de¹¹⁵ öyle olmadığını düşünmektedir. Zira Witzel, OIT temsilcilerinin tezlerini destekleyen belirsiz veya tartışmalı kanıtları abartırken karşıt güçlü kanıtları, mesela at kemikleri, savaş arabalarının olmaması, Harappa ve Veda kültürleri arasındaki farkları görmezden gelip önemsizleştirdiklerini göstermiştir.¹¹⁶ Bir başka yaptıkları yöntem 19. yüzyılın güncel olmayan kaynaklarını, modern araştırmalarla aynı kefeye koyarak kullanmalarıdır.¹¹⁷ Witzel, OIT temsilcilerinin ayrıca bazı argümanları yoktan var ederken (*ex nihilo argument*)¹¹⁸ bazen de açık kanıtlarla çeliştiklerinde sadece kendi inananlarını tatmin edecek karmaşık ve mantıksız ikincil açıklamalar uydurdıklarını söylemektedir.¹¹⁹ Son olarak OIT temsilcilerinin kişisel ithamlarla (*ad hominem*) kendi tezlerine karşı çıkan akademisyenleri sömürgeci, Marksist Hindu-düşmanı ve benzeri olmakla suçlamaktadırlar.¹²⁰

OIT çevresinde üretilen bilginin ideolojik bağlantılarına değinmek gerekirse OIT savunucuları kurumsallaşmış akademik çevrelerde yer bulmaktan çok Hindutva ideolojisinin propagandasını üstlenen yayın evleri ve dergileri kullanıp Hindutva'nın düzenlediği etkinliklerde boy göstermektedirler. Burada ele alınan kişiler arasında Tilak bir istisnadır. Zira kendisi Britanya sömürgesi döneminde yaşadığı için modern dönem Hindutva bağlamında değerlendirilemez. Tilak yaşadığı dönemde Hindu milliyetçiliğini öne çıkardığından ve boykot aktivitelerini başlatan bir figür olmasından dolayı sömürgeci yönetim tarafından sürgüne gönderilmiştir.¹²¹ Buna

¹¹¹ Misra, “Date of Rigveda”, 196-197.

¹¹² Talageri, *Aryan Invasion Theory*, 422.

¹¹³ Talageri, *Aryan Invasion Theory*, 499.

¹¹⁴ Witzel, “Autochthonous Aryans”, 30.

¹¹⁵ Michael Witzel, “Rama's Realm: Indocentric Rewritings of Early South Asian Archaeology and History”, *Archaeological Fantasies: How Pseudoarchaeology Misrepresents the Past and Misleads the Public*, ed. Garrett G. Fagan (Abingdon: Routledge, 2006), 206.

¹¹⁶ Witzel, “Rama's Realm”, 207.

¹¹⁷ Witzel, “Rama's Realm”, 207.

¹¹⁸ Mesela Vedalar'da pamuktan bahsedilmiyor, o halde Vedalar pamuğun bilinmediği bir zamanda, yani İndus Uygarlığından önce yazılmış olmalı gibi tek yönlü çıkarımlar yapılması gibi; Witzel, “Rama's Realm”, 209.

¹¹⁹ Witzel, “Rama's Realm”, 210.

¹²⁰ Witzel, “Rama's Realm”, 208.

¹²¹ Mindy Jonston, “Bal Gangadhar Tilak”, *Encyclopaedia Britannica*, erişim: 25.09.2025, <https://www.britannica.com/biography/Bal-Gangadhar-Tilak>.

karşılık yakın dönemdeki OIT savunucuları ise bağımsızlık sonrası dönemde hem Hindutva ideolojisiyle bağlantılı parti ve organizasyonlarla organik bağlar geliştirmiş hem de devlet tarafından çeşitli şekillerde ödüllendirilmişlerdir. Mesela Frawley her ne kadar Âryan teorisi bağlamında yazdığı eserleri akademik çevreden ziyade Hindu milliyetçiliği popüler kitleye hitaben yazsa da Âryan teorisi eseri basıldıktan sonra sadece 18 gün içinde tükenmiştir.¹²² OIT'in Batılı bir müttefiki olarak bu çerçevede bilgi üretmesi devlet tarafından 2015 yılında Hindistan'da prestijli bir ödül olan Padma Ödüllerine layık görülmüştür.¹²³ Benzer şekilde Danino hem aynı ödüle 2017 yılında layık görülmüş¹²⁴ hem de devletin eğitim politikalarında belirleyici bir yer olan Ulusal Eğitim Araştırma ve Öğretim Konseyi'nin sosyal bilimler alanında başkanlığını yürütmektedir.¹²⁵ Yani devlet ideolojisinin resmî bir şekilde uygulayıcılığını da üstlenmektedir. Elst ise BJP'nin Batılı savunucusu olarak İslamofobi'yi yayan çeşitli dergilerde yazarlık ve editörlük gibi görevleri üstlenmiştir. Tüm bunlar OIT'in bilimsellik iddiasından çok ideolojik boyutunu gözler önüne sermektedir. Nitekim Sudeshna Guha bahse konu araştırmacıları "alanın gerçek anlamda uzmanı sayılmayacak kişiler" olarak niteleyerek milliyetçi bir şekilde "bir zamanların saygın dergiler olan *Man and Environment* ve *Puratattva* aracılığıyla Hindistan tarihine dair bilimsel olmayan görüşlerini" sunduklarını belirtmiştir.¹²⁶

4. Üç Teorinin Değerlendirilmesi

AIT günümüzde çoğu akademisyen tarafından kabul görmeyen, Avrupa merkezli ve sömürgeci dönemin tarih yazımının etkisiyle şekillenmiş ve antropolojik verilerle ırkçı bir perspektife oturtulmuştur. Son yıllarda AIT'ye yönelik eleştirilerin haklılığı tartışmaların ağırlıklı olarak AMT ve OIT arasında yoğunlaşmasına neden olmuştur. OIT de AIT'ye yönelik bazı geçerli eleştirileri barındırsa da Hindu milliyetçiliğinin ideolojik argümanlarıyla beslenmekte ve Hindistan'ın kendine özgü kültürel üstünlüğünü savunmak için bilimsel verileri göz ardı edebilmektedir. AMT bahsi geçen teorilere nazaran daha sağlam bilimsel dayanaklara sahiptir. AMT, Âryanların Hindistan'a gelişini tek bir büyük istilaya değil, uzun süreye yayılan göç hareketleri ve yerel halklarla karşılıklı kültürel etkileşimler çerçevesinde açıklamaktadır. Bu teori, disiplinler arası çalışmalara özellikle arkeoloji, filoloji, antropoloji ve son yıllarda artan genetik araştırmalara dayandığı için daha güvenilir ve geçerli görünmektedir. Medeniyetlerin

¹²² Edwin Bryant, *The Quest for the Origins of Vedic Culture: The Indo-Aryan Migration Debate* (Oxford: Oxford University Press, 2001), 291–292.

¹²³ Ödül listesine bu sayfadan ulaşılabilir: "Press Information Bureau Government of India Ministry of Home Affairs", erişim: 20.09.2025,

<https://web.archive.org/web/20150128022143/http://pib.nic.in/newsite/PrintRelease.aspx?relid=114952>

¹²⁴ Ödül listesine bu sayfadan ulaşılabilir: "Ministry of Home Affairs Press Note", erişim: 20.09.2025,

<https://web.archive.org/web/20150128022143/http://pib.nic.in/newsite/PrintRelease.aspx?relid=114952>

¹²⁵ Hindistan Ulusal Eğitim Araştırma ve Öğretim Konseyinin resmi sitesinde Danino'yla alakalı bu minvalde bir bilgiye rastlanmasa da Hindistan merkezli birçok gazete münferit zamanlarda Danino'dan bahsederken başkanlık görevine işaret etmişlerdir. The Print isimli internet platformunda en yakın tarihte çıkan bir haber için bk. Fareeha İftikhar, "Keeping Indian civilisation accomplishments out of school syllabus wrong ideology," says Michel Danino", *The Print*, erişim 26.11.2025, <https://theprint.in/india/keeping-indian-civilisation-accomplishments-out-of-school-syllabus-wrong-ideology-says-michel-danino/2237096/>

¹²⁶ Sudeshna Guha, "Negotiating Evidence: History, Archaeology and the Indus Civilisation", *Modern Asian Studies* 39/2 (2005): 420–421.

oluşumunun göç hareketleriyle şekillendiği düşüncesiyle de tutarlıdır. Dillerin incelenmesi ve karşılaştırılması, tarih öncesi dönemlerdeki göçler hakkında daha iyi sonuçlar çıkarmak için imkanlar sunar. Yeni diller, yerel gruptan farklı bir insan grubunun göçü olmadan asla başarılı olamaz.¹²⁷ Anthony'nin dil değişimini, bireylerin ve grupların prestij, güç ve güvenlik pozisyonları için rekabet ettiği bir sosyal strateji olarak açıklaması, nispeten küçük bir göçmen elit nüfusun yerli halklar arasında geniş çaplı dil değişimini teşvik edebileceğini göstermektedir. Anthony, modern arkeolojinin göçü iyi anlamadığı yönündeki zayıf noktasına değinirken göçün dil değişiminin önemli bir vektörü olduğunu ve Hint-Avrupa probleminin göçü göz ardı ederek anlaşılamayacağını vurgulamaktadır.¹²⁸ Modern tarihçiler arasında göçün kalıcı kültürel sınırların bir nedeni olarak kabul edilmesi bu bakış açısını desteklemektedir.¹²⁹ Medeniyetlerin ortaya çıkışının ve gelişiminin insan hareketliliği ve göçlerle doğrudan ilişkili olduğu, *homo sapiens*in tek bir bölgeden çıkıp dünya geneline yayıldığı gerçeği göz önüne alındığında medeniyetlerin göçlerden bağımsız ve mekânsal bağlamdan kopuk şekilde ele alınamayacağı açıktır. Bu bağlamda AMT, Âryanların Hindistan'a göçü ve yerel kültürlerle etkileşimleri üzerinden daha tutarlı bir tarihsel anlatı sunmaktadır. Nihayetinde AIT, AMT ve OIT arasında tarihsel, filolojik ve bilimsel anlamda ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkları yedi temel noktada ayrılabilir:

İlki, Âryanların kökeni konusunda AIT ve AMT Orta Asya veya Rusya çıkışlı bir anlatıya yaslanırken, OIT bu kökenin Hindistan olduğunu savunmasıdır. Ancak bahsedildiği gibi genetik çalışmalar Orta Asya'dan Güney Asya'ya belirgin bir gen akışını tespit etmiştir. Böylece OIT'nin içe kapalı modeli zayıflamış ve AMT'nin çok aşamalı göç modelini desteklemiştir. İkincisi, göç biçimi bakımından AIT ani ve şiddetli bir istilayı, OIT ise göçün varlığını tamamen reddederken, AMT zamana yayılan, karşılıklı kültürel etkileşimle şekillenen bir göç sürecini öne çıkarmasıdır. Her ne kadar üç görüşün de savunucuları arkeolojik bulguları kendi teorileri lehine kullansa da AMT'yi önce çıkaran arkeologların çıkarımları daha bilimsel bir temele dayanmaktadır. Zira arkeolojik bulgular, Harappa uygarlığının ani bir yıkımdan ziyade iklimsel ve toplumsal nedenlerle çöktüğünü göstermekte, bu da AMT'yi desteklemektedir.

Üçüncüsü, Vedaların tarihsel konumlandırılmasının bu teoriler arasında önemli bir farklılaşmaya sebep olmasıdır. AIT, Vedaları Âryan istilasından sonraki yazılmış metinler olarak görürken OIT, onları yerli ve çok erken tarihlere (genellikle MÖ 4000-5000) ait belgeler olarak yorumlar. AMT ise bu metinlerin göç eden topluluklarla yerli kültürlerin etkileşimiyle ortaya çıkan, sözlü ve ritüel temelli metinler olduğunu savunmaktadır. AIT ve AMT'nin tarihlendirmeleri benzerdir ve ikisi de Vedaları Harappa sonrası dönem kapsamında ele almıştır. Dördüncüsü medeniyetin nasıl kurulduğu meselesinde AIT, Âryanları üstün bir kurucu güç olarak merkeze alırken OIT Hindistan'ın kendi iç dinamiklerinden medeniyetin doğduğunu savunmasıdır. AMT ise medeniyetin ne istilayla ne de izole yerelliklerle kurulduğunu, göç ve etkileşim ağlarıyla kurulduğunu öne sürmektedir.

¹²⁷ Witzel, "Autochthonous Aryans", 27.

¹²⁸ Anthony, *The Horse, the Wheel*, 31-32.

¹²⁹ Anthony, *The Horse, the Wheel*, 31-32.

Beşincisi, dil-ırk ilişkisi konusunda AIT ve OIT'nin, dili etnik ya da biyolojik aidiyetle ilişkilendirmesidir. AMT ise dili kültürel aktarım, elit sınıf etkisi ve ritüel aidiyetle açıklamaktadır. Altıncısı, arkeolojik ve genetik verilerin yorumlanmasıdır. AIT arkeolojik bulguları istila tezine dayanak yapmaya çalışsa da son dönem bulgular bu yorumu geçersiz kılmıştır. OIT ise bu tür verileri ya dışlamakta ya da ideolojik biçimde yeniden yorumlamaktadır. Buna karşın AMT, genetik, arkeolojik ve filolojik verileri bir arada analiz etmektedir. Steppe kökenli genetik katkılar gibi bilimsel bulgularla örtüşürmektedir. Yedincisi, bu teorilerin temellendirilmesi farklı ideolojilere dayandırılmasıdır. AIT, sömürgeci oryantalizmin, OIT ise Hindu milliyetçiliğinin etkisiyle şekillenmiştir.

Sonuç

Bu çalışmada Âryanların Hindistan alt-kıtasına gelişi üzerine ortaya atılan AIT, AMT ve OIT detaylı bir biçimde ele alınarak, tarihsel, filolojik ve metodolojik yönleriyle değerlendirilmiştir. Üç teorinin de bilimsel olma iddiasına rağmen sonuçta varsayımlara dayalı oldukları gerçeği göz ardı edilmemelidir. Sosyal bilimlerde nesnellüğün ve objektifliğin nasıl sağlanabileceği tartışmalı bir meseledir. Bu bağlamda tarih yazımı geçmişin mutlak gerçeklerine değil, mevcut kanıtların yorumlanmasına dayanmaktadır. Dolayısıyla objektifliği sağlamak için disiplinler arası yaklaşım ve çok yönlü kanıtlar önem kazanmaktadır. Bu noktada girişte de bahsedildiği gibi Weber'in değerden arınmışlık ilkesi ve dinler tarihinde epoche yöntemleriyle beraber tarih yazımında ideolojik yönelimlerin farkına varılması ve nesnel bilgi üretiminin önünü açması bakımından temel bir yöntemsel ilke olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, AMT'nin disiplinler arası yaklaşımla ve çok katmanlı analizlerle desteklenen bulguları, Âryanların tarihini anlamak için daha objektif ve sağlam bir zemine oturmaktadır. Sosyal bilimlerde objektifliği artırmanın yolu, farklı disiplinlerden gelen verileri sistematik bir şekilde değerlendirmek ve yorumlardaki ideolojik eğilimleri sürekli sorgulamak olmalıdır. Bu çerçevede AMT'nin önerdiği çok yönlü ve katmanlı yaklaşım Âryanların tarihine ilişkin en sağlam epistemolojik zemini sağlamaktadır. Nihayetinde bu makale, AIT, AMT ve OIT arasındaki belirsizlikleri netleştirerek Türkiye'deki dinler tarihi akademik çevrelerinde bu karmaşık konuya dair daha sağlam bir anlayışın oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Bu ayrımın, gelecekteki araştırmalarda teorik çerçevelerin ve kavramsallaştırmaların doğru kullanılmasına destek verecektir.

Kaynakça

- Anthony, David W. *The Horse, the Wheel, and Language: How Bronze-Age Riders from the Eurasian Steppes Shaped the Modern World*. New Jersey: Princeton University Press, 2007.
- Arsal, Sadri Maksudi. *Umumi Hukuk Tarihi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1948.
- Banerjee, Subrata Chattopadhyay. *The Development of Aryan Invasion Theory in India: A Critique of Nineteenth-Century Social Constructionism*. Singapore: Springer, 2019.
- Bergunder, Michael. "Contested Past: Anti-Brahmanical and Hindu Nationalist Reconstructions of Indian Prehistory". *Historiographia Linguistica* 31/1 (2004): 59–104.

- Bryant, Edwin. *The Quest for the Origins of Vedic Culture: The Indo-Aryan Migration Debate*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Büyükbahçeci, Esra. "Hint'te Kast Sisteminin İlk İzleri ve Hint Edebiyatındaki Yeri". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 56/2 (2016): 238–255.
- Childe, Vere Gordon. *The Aryans: A Study of Indo-European Origins*. New York: Dorset Press, 1987.
- Danino, Michael. *Invasion That Never Was*. Delhi: The Mother's Institute of Research, 1996.
<https://www.scribd.com/document/612368065/Invasion-That-Never-Was-Michel-Danino-1996>
- Diñç, Mehmet Hanefi. *Eskiçağ Hindistan'da Siyasal ve Sosyal Yapı*. Doktora Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, , 2022.
- Elst, Koenraad. *Update on the Aryan Invasion Debate*. New Delhi: Aditya Prakashan, 1999.
- Farquhar, John Nicol. *Modern Religious Movements in India*. Londra: Macmillan, 1915.
- Frawley, David. *Ayurvedic Astrology: Self-Healing Through the Stars*. Winconsin: Lotus Press, 2006.
- Frawley, David. *Ayurvedic Healing: A Comprehensive Guide*. Winconsin: Lotus Press, 2000.
- Frawley, David. *The Myth of the Aryan Invasion of India*. New Delhi: Voice of India, 2005.
- Frawley, David. *Yoga and Ayurveda: Self-Healing and Self-Realization*. Winconsin: Lotus Press, 1999.
- Guha, Sudeshna. "Negotiating Evidence: History, Archaeology and the Indus Civilisation". *Modern Asian Studies* 39/2 (2005): 399–426.
- Jonston, Mindy. "Bal Gangadhar Tilak". *Encyclopaedia Britannica*. Erişim: 25.09.2025,
<https://www.britannica.com/biography/Bal-Gangadhar-Tilak>
- Kaaij-Gandhi, Sanne van der. "Romila Thapar (1931–)". *History from Loss*, ed. Marnie Hughes v.dğr., Londra: Routledge, 2023.
- Kosambi, Damodar Dharmanand. *An Introduction to the Study of Indian History*. Mumbai: Popular Prakashan, 1975.
- Küçük, Abdurrahman & Tümer, Günay. *Dinler Tarihi*, 5. bs. Ankara: Ocak Yayınları, 2002.
- Küçüköner, Halide Rumeysa. "Hint Alt-Kitasının Dini ve Kültürel Yapısının Şekillenmesinde Arilerin Rolü". *Şarkiyat* 10/2 (2018): 610–624.
- Kutlutürk, Cemil. *Hindu Kutsal Metinleri: Upanişadlar*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.
- Kutlutürk, Cemil. "Sanatana Dharma/Hinduizm". *Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz. 183–200. İstanbul: MiletNihal Yayınları, 2019.
- Lal, B. B. "Aryan Invasion of India: Perpetuation of a Myth". *The Indo-Aryan Controversy*, ed. Edwin Bryant v.dğr., Oxon: Routledge, 2004.
- Leopold, Joan. "British Applications of the Aryan Theory of Race to India, 1850-1870". *The English Historical Review* 89/352 (1974): 578–603.
- Misra, Satya Swarup. *The Aryan Problem, a Linguistic Approach*. New Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers, 1992.
- Misra, Satya Swarup. "The Date of Rigveda and the Aryan Migration". *The Indo-Aryan Controversy: Evidence and Inference in Indian History*, ed. Edwin Bryant v.dğr., 181–233. Londra: Routledge, 2004.
- Müller, Friedrich Max. *India: What Can It Teach Us? : A Course of Lectures*. Londra: Longmans, Green, 1883.
- Müller, Friedrich Max. *On the Relation of the Bengali to the Arian and Aboriginal Languages of India..* Londra: British Association for the Advancement of Science, 1847.
- Nanda, Meera. "Hindu Triumphalism and the Clash of Civilisations". *Economic and Political Weekly* 44/28 (2009): 106–114.
- Narasimhan, Vagheesh. "The Formation of Human Populations in South and Central Asia". *Science* 365/6457 (2019):1-14.
- Parpola, Asko. *Deciphering the Indus Script*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.

- Parpola, Asko. "The Coming of the Aryans to Iran and India and the Cultural and Ethnic Identity of the Dāsas". *Studia Orientalia Electronica* 64 (1988): 195–302.
- Parpola, Asko. *The Roots of Hinduism: The Early Aryans and the Indus Civilization*. New York: Oxford University Press, 2015.
- Pirhabli, M. Reza. "Demons in Hindutva: Writing a Theology for Hindu Nationalism". *Modern Intellectual History* 5/1 (2008): 27–53.
- Poliakov, Léon. *The Aryan Myth: A History of Racist and Nationalist Ideas in Europe*. Londra: Sussex Univenity Press, 1971.
- Reich, David. *Who We Are and How We Got Here: Ancient DNA and the New Science of the Human Past*. Oxford: Oxford University Press, 2018.
- Renfrew, Colin. *Archaeology and Language: The Puzzle of Indo-European Origins*. Londra: Penguin Books, 1989.
- Risley, Herbert. *The People of India*. Londra: Asian Educational Services, 1999.
- Schwab, Raymond. *Oriental Renaissance: Europe's Rediscovery of India and the East, 1680-1880*. New York: Columbia University Press, 1984.
- Shinde, Vasant v.dğr. "An Ancient Harappan Genome Lacks Ancestry from Steppe Pastoralists or Iranian Farmers". *Cell* 179/3 (2019): 729-735.
- Talageri, Shrikant G. *The Aryan Invasion Theory: A Reappraisal*. New Delhi: Aditya Prakashan, 1993.
- Teignmouth, John Shore Baron. *The Works of Sir William Jones: With the Life of the Author*. Londra: J. Stockdale and J. Walker, 1807.
- Thapar, Romila. *Ancient Indian Social History: Some Interpretations*. New Delhi: Orient Longman, 1978.
- Thapar, Romila. *Recent Perspectives of Early Indian History*. Mumbai: Popular Prakashan, 1995.
- Thapar, Romila. *The Penguin History of Early India: From the Origins to AD 1300*. Londra: Penguin Books, 2002.
- Thapar, Romila. "The Theory of Aryan Race and India: History and Politics". *Social Scientist* 24/1/3 (1996): 3–29.
- Tilak, Bal Gangadhar. *The Arctic Home in the Vedas: Being Also a New Key to the Interpretation of Many Vedic Texts and Legends*. Poona: Messrs. Tilak Bros, 1908.
- Tilak, Bal Gangadhar. *The Orion, Or, Researches Into the Antiquity of the Vedas*. Bombay: Mrs Radhabai Atmaram Sagoon Bookseller and Publisher, 1893.
- Trautmann, Thomas R. *Aryans and British India*. New Delhi: Yoda Press, 2005.
- Weber, Weber. "Objectivity' in Social Science and Social Policy". *The Methodology of the Social Sciences*, (1949): 49–112.
- Wheeler, Mortimer. "Harappa 1946: The Defences and Cemetery R-37". *Ancient India* 3 (1947): 58–130.
- Wheeler, Mortimer. *The Indus Civilization*. Londra: Book Club Associates, 3. Baskı., 1968.
- Witzel, Michael. "Autochthonous Aryans? The Evidence from Old Indian and Iranian Texts". *Electronic Journal of Vedic Studies* 7/3 (2001): 1–118.
- Witzel, Michael. "Early 'Aryans' and Their Neighbors Outside and inside India". *Journal of Biosciences* 44/3 (2019): 1–10.
- Witzel, Michael. "Rama's Realm: Indocentric Rewritings of Early South Asian Archaeology and History". *Archaeological Fantasies: How Pseudoarchaeology Misrepresents the Past and Misleads the Public*, ed. Garrett G. Fagan. 203–232. Abingdon: Routledge, 2006.
- Yitik, Ali İhsan. "Hinduizm". *Yaşayan Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz. 277–305. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.

Özet

Âryanların Hint-alt kıtasına ne şekilde geldikleri, geldiklerinde karşılaştıkları yerel kültürlerle nasıl bir etkileşimde bulundukları ve kurmuş oldukları medeniyetleri hangi ortam ve bağlamda gerçekleştirdiklerine dair soru(n)lar akademide uzun zamandır tartışılmalıdır. Bu tartışmalar üç teorik yaklaşımla incelenmiştir: Batılı oryantalistler tarafından oluşturulan Âryan İstilas Teorisi (AIT), buna bir yanıt şeklinde geliştirilen Âryan Göç Teorisi (AMT) ve son dönemde Hindistan merkezli olarak savunulan Hindistan Çıkışlı Teori (OIT). Bu makalede, bahsi geçen teorilerin tarihsel ve filolojik bağlamda nasıl ortaya çıktığı, Hindistan'da yapılan arkeolojik bulguları nasıl yorumladıkları ve hangi varsayımlara dayandığı detaylı bir şekilde analiz edilmektedir. Böylece bu üç yaklaşımın tarih yazımında oynadıkları rollerin ve ideolojilerin ortaya konulması hedeflenmektedir. Zira bu teoriler, Âryanların bölgeye geliş şekillerinin, yerel kültürlerle etkileşiminin nasıl olduğu ve Hindistan'da oluşturulan kast sisteminin temellerinin nasıl atıldığına dair birbirinden farklı yanıtlar sunmaktadır. Makalede, AIT'nin temel olarak Âryanları dışarıdan istila yoluyla gelen ve yerel halkı şiddet yoluyla egemenliği altına alan bir topluluk olarak ele aldığı gösterilip bu anlatının sömürgeci bağlamda nasıl şekillendiği ele alınmıştır. Özellikle Max Müller'in filolojik çalışmaları ve Mortimer Wheeler'in arkeolojik yorumları AIT'nin kurgulanmasına sebep olmuştur. Buna karşılık AMT, AIT'nin indirgemeci ve ırkçı varsayımlarını reddederek, Âryanların Hindistan'a ani bir istila ile değil zamana yayılan, karmaşık ve çok boyutlu kültürel temaslar ve göç süreçleri yoluyla ulaştığını öne sürmektedir. Öte yandan OIT ise Âryanların zaten Hindistan kökenli olduğunu ve herhangi bir dış göçün yaşanmadığını iddia etmektedir. Bu yaklaşım özellikle Hindistan bağımsızlığı sonrası son zamanlarda artan Hindu milliyetçiliği ile güçlü ideolojik bağlar kurmuş ve çoğu zaman bilimsel nesnellikten uzaklaşmıştır. Bu çalışma ile bilhassa Türkiye'deki akademik literatürde bu yaklaşımların çoğu zaman isimleri dahi anılmadan içeriksel olarak iç içe geçmiş biçimde kullanıldığına dikkat çekilerek bunun tarih yazımı ve dinî metinlerin yorumlanmasında teorik belirsizliklere yol açtığı belirtilmektedir. Böylece makalede iki temel hedef gözetilmiştir. İlki, bu üç yaklaşımın ne olduğunu ayrı ayrı ele alıp bunların farklılıklarını açık bir şekilde göstermektir. İkincisi, bu yaklaşımlar arasında AMT'nin sunmuş olduğu çoğulcu ve katmanlı yaklaşımın Âryanların tarihsel sürecini anlamada en tutarlı yaklaşım olduğuna işaret etmektir. Makale karşılaştırmalı analiz ve doküman analizi yöntemlerinden faydalanarak üç teorinin varsayımlarını, akademik argümanlarını ve tarihsel dayanaklarını karşılıklı bir şekilde analiz ederek bu teorilerin benzerliklerini ve farklılıklarını sistematik bir şekilde ele almaktadır. Ayrıca üç teorinin temsilcilerinin iddiaları ve eserleri çözümlenerek bunların ortaya çıktıkları bağlam ve entelektüel arka plan gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Tarih yazımı, Vedic kültür, Âryan İstilas Teorisi (AIT), Âryan Göç Teorisi (AMT), Hindistan Çıkışlı Teori (OIT).